

BAJAI HONPOLGÁR

Várostörténeti és Környezetvédő lap

1998. július

IX. évfolyam 7. (93.) szám

Ára: 50 Ft

A mai Ganz gyár főépülete emeletráépítéskor (Vass Antal gyűjtése)

Bátai halászsok a bajai Dunán

A háború előtti időkben a Duna halászati joga mindenütt a parti birtokost illette. A törvény értelmében ezek halászati társulatokat alkottak, így vidékünkön a Duna-földvár bátai Halászati Társulat működött.

A Dunát és a hozzá csatlakozó kisvizeket üzemszakaszokra osztották, s azokat árverésen adták bérbé a legtöbbet ígérőnek. Így az alsó, VII. szakaszt (Csertától Báltig) a 30-as évek végén a tolnai Heincz József és társai bérelték. A bajai halászsokat már

régen kiszorították az "éhesebb svábok" a bajai vizekről. Bár ezek még cészen szabadult, "tanult halászsok" voltak, nekik sem ment mindig jól a székér. Időnként bizony bércsökkentésért kellett folyamodniuk a kalocsai érsekséghez, bár a bérleti szerződésben erről előre lemondtak. 1936-ban a közgyűlés azzal utasítja el a kérelmet, hogy az értékesítési viszonyok javultak, halhiány van, a nagykereskedők külföldről hoznak be süllőt, harcsát. Halászaik azonban minden lehetőséget megpróbálnak

újabb és újabb kérelemhez. 1940 decemberében a bérösszeg felének elevegedését kérik, hivatkoznak az év eleji jegyes ártvzre, mely szerzősámaikat, kunyhóikat megromgálta, sokáig halászni sem bírtak, a bevonulások miatt nincs elég halász. Az árvíz miatt az ivóhelyek eliszaposodtak, olajszennyezés (már akkor is!), pézsmapocok és törpeharcsa irtja a halakat, az ivadékokat. A közgyűlés azonban úgy dönt, hogy bér-csökkentést nem fogad el, aki nem bírja fizetni, annak felbontják a szerződését, de

a bérkülönbözetet viselniük kell. A szerződésnek ugyanis volt egy olyan pontja, hogy ha idő előtt felbontják, akkor, ha csak alacsonyabb összegért tudják értékesíteni a vizet, a különbözetet a volt bérlelnek kell megfizetnie. Ekkorban a IV. üzemszakas: bérlelője is szeretett volna kiszállni, de a próbaispérvészen senki sem jelent meg, így ha akarta, ha nem, kénytelen volt maradni. Heinczék nehéz helyzetben vannak, amiről a bátaiai is értesültek. Többen elhatározták, hogy összeállnak, és átveszik a bérletet. A plébános kéri fel közbenjárókat, aki ír is egy szép levelet Kujáni Ferenc kanonoknak, aki a társulat elnöke volt. Ebben többek közt azt írja: "... kb. 40 báta gazdák és szegény őshalászok jelentkeztek eddig arra, hogy szövetkezet formájában átvegyék a bérletet, ha mód van rá, akár 1943. január 1-jén is. A szerződést ismerik, vállalják, a szervezkedés tovább folyik..." Hivatkozik arra is, hogy a tolnaiak nem tartották be a szerződést, albirletbe adták a terület egyes részeit, így bátaiai is kaptak albirletet (között olyanok, akik most szövetkeztettek). A báta vizeken és a nyelki holt Duna felett, a kőkőkoban és a hozzá tartozó vizeken albirletet halásztak. Tudnak arról is, hogy tilalmi időben halásztak a tolnaiak, de a "báta halászlakot" kizárták vagy lehetetlenné tették, nem víz menti embereket alkalmaztak, pl. nagybarackaiakat. Levezették a vizet, máshol pedig keszegettek, a Czimer fölönél el van töltve a Duna. Laptoló hálójával húzzák végig a vizet, parttól partig feszítve a hálót — írja 1942 novemberében a plébános.

Az így eláztatott bérlek december közepén ismét bérlesközzentést kérnek, de kijelentik, hogy szívesen átadják azonnal a bérletet a bátaiaknak, ha azok a felszerelést átveszik, és feltétlenül nélkül kilyphetnek. Egyszerű átruházási szerződéssel megoldható. A társulat bizonyára örülne ennek a megoldásnak — írják —, mert megszabadulnának az állandó méréskezési kérelmeitől, így pedig simán átvehetik veszteség nélkül. Jelenleg tíz tagból áll a bérlet társaság, akkor 40 tagja lenne. Jelenlegi csökkentési kérelmének okai: Az árvíz elsodorta a tanyát és a szerszámokat, magas vízálás miatt nem halászhattak, a férfiak katonai szolgálat miatt hiányoznak, a Délvidék felszabadulásával a halkereskedést elvezítették (azok Apatin környékén vásárolták), és egy érdekes megjegyzés: a zsifriágy miatt az apróbb halakat (nyúlvan, amit úttársék) nem lehet eladni. A kemény tél és havazás miatt sok hal befutott, jegelni (léket vágni) nem lehetett.

Felemlítet a kérdés, hogy ha a tolnai halászok nem bírják fizetni a bérletet, miért akarják a bátaiak annyira átvenni. A magyarázat

alighanem az, hogy a tolnaiak hivatásos halászok, akiknek ez a foglalkozásuk, ebből élnek. A bátaiak azonban "gazdák", akik földműveléssel is foglalkoznak, a halászat kiegészítő kereset lenne.

1942 végén egyeztetve kötnek az újak és régiek: Ennek értelmében Decsi Imre és társai kötelezik magukat, hogy a VII. üzemszakaszt átveszik december 31-én. Átengedik Heinczéknek a felső határt, amit a vasúti töltés választ el, kivéve az élfő Dunát, mely a Türr szoborig tart, azt csak laptólásra használták. Ezt a területet lelépési díj fejében adják Heinczék viszont 16 mázsa halat — a budapesti nagybani halár szerint, bérletük támogatására, vagyis a bérlethez hozzájárulnak, a Csertára eső adót fizetik, a a vasúti töltés felett egyedül Heinczék halászhathatnak a Dunán és a mellékvizekben. A tíz új bérlet mintegy 40 család érdekeltségét foglalja magába. A három évi, kb. 75 ezer pengő körüli bérletszerege 300 ezer pengőnyit fedezett van. Az új halászbérlek, alighanem a plébános segítségével alapszabályt szerkesztettek, mely így szól:

"A Báta Halásztársulat alapszabályzata:

Decsi Imre és társai báta lakosok kötelezik magukat az alábbi parok alatt felsorolt alapszabályainak szigorú megtartására.

1. A halásztanyikón a dorbozás, vízizás, szemrehányás és ísten kiromlás szigorúan tilos.

2. A vasár- és ünnepnap munkaidő csak 8 óráig tart, és a vasár- és ünnepnap szentmise hallgatása kötelező. A vasárnap beszélgetéseket a báta halásztanyán délután tartják. Szükség esetén a vasárnap és ünnepnapokon a munka meg van engedve.

3. A csalás, lopás és egymás megkínosítása szigorúan tilos.

Aki ez ellen vét, az az évi osztalékból ki lesz tiltva, és az az évi bérletet saját vagyonából köteles megfizetni.

4. A halásztanyikon tartózkodó gazdák a halakat kölcsönös megbeszélés alapján változtatják meg.

5. A tanyikón tartózkodó gazdák a kesztyéren kívül az élelmezést a közös pénztárból fizetik.

6. A szerszámok előállítását, javítását (háló, cérna, ladik stb.) a közös vagyonból fizetik. 7. A megválasztott munkabeosztót meghatalmazzák a gazdák tanyákra való elhelyezésének beosztásával.

8. A társulat által közösen megválasztott pénztárnokoknak, ha a tanyikón ezen célból megjelenik, az ott lévő gazdák tartoznak a beszedett halakról blokkal elszámolni.

9. Aki az alapszabályzat 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8. pontja ellen vét, annak az évi osztalékból 50 P lesz levonva.

10. Aki egymás becsületét sérti és aki egymás ellen izgat, annak évi osztalékból 50 P lesz levonva.

11. Aki munkaidő alatt berúg és ezért munkát végeztet nem tud vagy háromszori felszólításra sem engedelmessékedik, az a VII. úsz területén a halászati jogát nem gyakorolhatja és egy évi osztalékból nem részesülhet.

A jelen alapszabály felolvasatott megmagyaráztatott és elfogadás után aláíratott." Két tanú és a tíz gazda.

Ez az alapszabály igencsak különbözik a hivatalos alapszabályoktól, inkább a tilányi halászok múlt századi szabályaira emlékeztet. Megtudjuk azt is, hogy milyen rendbontásokat tartottak: a tanyikón való mulatozás, egymás megkínosítás, veszekedések és a részegség. Kiviláglik az is, hogy a bevetéssel fizetik a bérletet, szerszámokat, a tanyai élelmezést, a maradványból pedig év végén osztalékot fizetnek. Hogy egyenlő arányban részesülnek-e, arról nem szól, de valószínű.

Egy év múlva márők is panaszkodnak, hogy a katonaság robbantásokkal sok kárt okoz, de évi jelentésükől azt is megtudjuk, hogy öt laptólhálójával, kerítőhálójával — összesen 13 db, egyenként 80 m hosszú húzóhálójával, valamint dobóhálójával, vaslákkal és fenékhorogokkal dolgoznak, 100 embernek adva elegendő kenyert. A jelentésből sem látuk, sem máskorál nem derül ki, hogy az aktív dolgozók létszámát jelenik-e vagy a családtagokkal együtt, hisz a kérdés "hányann élnek a halászbától", ugyancsak kértétfelmű.

Nem sokáig élt a báta halásztársaság, hisz 1945-ben megalakult a bajai halászszerkesztő, melyhez a báta halászok is tartoztak. Alighogy beindult a munka, sor került a tagság felülvizsgálására is, és — miként országszagosan — a halászbát is az idegen elemeket igyekeztek kiirtani. Előzők voltak a bátaiak, akiket — lévén földtulajdonosok is — rövid úton kizártak. Azaz vidótlakat íkelt, hogy nem is halászok, hanem parasztek, sőt gazdolgó parasztek, tosen halásztak, csak másokat dolgoztattak, tehát kizsákmányoltak, azonnal kizártak a szövetkezetből. Ők sem hagyták magukat, fellébeztek, az ellenük támadókat vidótlak mindennel, elsősorban, hogy azok éppen hogy nem voltak halászok, vagy ha igen, akkor loptak, nem dolgoztak stb., ahogy ez már lenni szokott. Eltartott egy ideig, míg megnyugodtak a kedélyek. Mindenesetre a Baja és Vidék Halászati Szövetkezet 132 tagja közül a báta halászok voltak legtöbben, 36-an, míg bajai csak 26 volt.

Elsüllyedt évek II.

Háború alatt nagyon sűrűn élt az ember. Az állandó életveszély sajátos életörömmel párosul. Nem jelentős dolgok fontossá, halaszthatatlanná válnak. Jópajtáságból önfeláldozó barátság lesz, könnyű társasági flörtből szerelem. Sietni kell. Sietni! Minden órában meghalhatunk vagy meghalhatnak szeretteink.

Szívszorító volt a fiatal tiszték hamari házassága. Az életkorukból még igazi szerelemre se futotta. Kicsi udvarlás után eljegyezték a lányt, ha elég csinos és rendes családból való volt. Ki tudja, milyen ösztön munkálkodott. Talán szerették volna, hogy legyen valaki, aki csak az övék, aki visszatérhet az elkerülhetlentől. Talán vágytunk, hogy utódjuk származék tőlük, életerős ágacska a családfán...

A siető katonák mind elesetek.

Az én mesém a nevető szemű hadnagyról szól. Bajai bálon ismertem meg. A hajnali, utolsó angolkeringő alatt megkérte a kezemet. Tréfára fordítottam a szót. Menyasszony létemre sértés nélkül tehettem. A nevető szemű hadnagy azonban szomorúan hallgatott. Mág se magyarázható lelki-furdalást éreztem. Rövidesen elvette távoli unokanővéretem. Nagyon várta gyerekeit. Nem láthatta — egy-kettőre megölte a háború. Így éltünk. Úgy is, mintha mi sem történt volna.

Fiacskánk születése utáni vasárnapon "szagos misére" mentünk a Barátokhoz. A szagos misén tömjénfüsttel tisztelték az Atyát, szólt az orgona, együtt énekeltek a kántorral, a szószékről — mikrofon nélkül — okos ferences mondott szentbeszédet. Szerettem a templom bunyevác-barokk

cifraságát. Az ünnepélyesség összetartó erejét. "Megemlékezzél arról, hogy az Úr napját megszenteljed" — mondja a parancsolat. Az áhitat végeztével a jó barátok megvárták egymást, átsétáltak korzózni a Fő utcára, sörözni a Ziechhez.

Azóta sem ettem olyan sóskifit ringlivel, amilyet ott szolgáltak fel a kerthe-lyiségben.

Nekem ugyan az orvos véleménye meg a közérzetem szerint a kórházi ágyon lett volna a helyem, nem a Barátok temploma előtt ismerősökre várva. Csak hát férjemnek hétfn vissza kellett utaznia állomáshelyére. Rontsam a kedvét egy szabadságos katonának? Szóval kiszöktem a kórházból a fiatal-ság találékonyságával.

Akkoriban a főorvos megfellebbezhetetlen döntése szerint lábadozott a paciens. Igaz, a főorvost nem befolyásolta se protekció, se takarékoság. Sőt a cse-csemőket se rakták kimerült, tapasztalatlan anyjuk mellé, mivel a négy-öt újjazúllt közül legalább egy bönmből, minék következtében senki nem pihen. A békiet Ria madam (szülésznő, bába)

Egy kép a közelmúltból

felügyelete alatt jól képzett fiatal nővérek gondozták egy nagy teremben, a terem folyosóra nyíló fala üvegéből volt. A látogatók nem puskálhatták a "drága kezesekék"-et, a "micsoda pírnyó lábkö, akár az apjé" a pályában maradt. Az üvegen át—mint a kirakaton—sterilen lehetett gyönyörködni. Persze, az én fiam volt a legszebb. Ámbár... nem is tudom. Egy tíz hónapra született kislány vetekedett vele, sűrű, fekete hajába Ria madam fehér masnit kötött, bámulták az idegenek is. Visszatérve a vasárnap délelőtre: uralkodtam pocskék közérzetemen. Tényleg kedvesen mutatkoztam be a helyőrség legosnyóbb tisztiaasszonyának. Szegénynek torz, hatalmas orrot adtak a párkák, a Végzet istennő. Szemüvege olyan vastag volt, mint a szódásüveg fenéke. A férfiak beszélték, hogy a Sugovica-parti strandon látható alakja pompás, arca pedig a hibetelenségig rút. Vagyis el se hiszi, aki látja. Egybevéve a szépasszonyok közé sorolható. Ő kétségkívül oda sorolta magát. Akkoriban a templomba tisztelből elegánsan mentünk. Az öltözködésben a harmónia divott. Nevezzük Izabellának: Izabella babakék nyári ruhához széles karimájú, sötétkék kalapot, sötétkék kesztyűt, övet, táskát és cipőt viselt, láthatólag a legdrágábbat. Eddig rendszerben. Amit viszont csak kokett (kacér) ifjú nők engedtek meg maguknak, selyemhatisnyás bal bokájára keskeny bársonyszalaggal művirág nefelejcsokrocskát kötött.

— Mit szól hozzá? Na? Hallotta? — kérdezte férjemtől mély, rekedtes hangján. Hangosan, mintha csak ők ketten lennének, vagy inkább, mintha az egész templomnyi néppel akarna közölni valami szennzációt.

— Nem tudom. És maga halotta, milyen vagyúró kisfiam született?

— Honnan hallottam volna. Gratulálók. Nem felelt a kérdésemre!

— Mondja, gyönyörűm, mi az, amirehhez kellene szólnom — tudakozódott Zákányi derűsen.

"Gyönyörűm" kesztyűs kezével hanyagul hátraintott, ahol az ura, lángoló arcú szépszáll tűzfertizt támasztotta a nyamvad akácfát.

— Zsidó! Képzélje! Most jöttek meg Erdélyből a keresztlevelek. Ha apám ezt megtudja! — észrevette, hogy ott vagyok, tájékoztatnia kell a rendkívül fontos ténykörülményről, tudniillik: az apám tábornok!

1944-ben zsidónak lenni rosszabb, veszélyesebb volt, mint halálos betegségben szenvedni. Ki tételezi fel egy szőke tüzérfőhadnagyról? Még menekülhetne. Ez az ostoba nőszemély meg kikiabálja ország-világuk.

— Biztosan tévesek az iratok — próbálkozott a férjem.

— Ugyan, de hiam volt. El fogok válni. Már táviratoztam apámnak. Jöjjön le, meg akarom vele beszélni a részleteket, tartásdíjat és ami kell ilyenkor. (Létezett asszonytartás, gyerekük nem volt.)

Együttérzéssel néztem szegény fiú szemébe, már amennyire tekintettel ki lehet fejezni az együttérzést.

Buták, tapasztalatlanok, tehetetlenek voltunk a "zsidókérdésben", több nem tellett tőlünk. Kézfogásra búcsúzóul odajárultunk a megalázott emberhez. Félszegen mosolygott, állt egyedül, az események nélküle, felette zajlottak. Miért maradt ott? Miért tűrt?

Azt hiszem a Gonosz hatalmának tükre a jámborok bávaságában keresendő. Vélhetőleg Borbálya, a tüzekek védőszentje avatkozott az erdélyi anyakönyvi kivonatok sorsába úgy, hogy azok minden sürgetés ellenére csak július hó végére érkezzenek a Hadtesthez.

Ugyanis—amiről még nem tudunk— a hónap elején a deportálásokat titokban leállították.

Előkeresem az időszak történelmének 1984-ben kiadott feldolgozását (Historia, szerkesztette Glatz Ferenc), és szó szerint idézem: "1944. július 7.

Veesenmayer jelentése külügyminiszternek:

Közlöm, hogy a zsidó akciót az V. zónában még tervszerűen lezárták, és hogy az Budapest előváros-zónájában ... tervszerűen halad és holnap reggelig befejezést nyerhetne.

Ezzel szemben Budapest város és megye leállítva. Az e célból Budapestre összpontosított csendőrség visszaért állomáshelyére."

Így a tábornok lányának igen jámbor párja kiszabadult a veszélyből.

Később hallottam, hogy disszidált. A feleségével? Nem, nem. Elváltak.

Szent Borbálya megint megsegítette.

Külley Lea

SZÖLVNVALÓK SZÉLL PÉTERHEZ

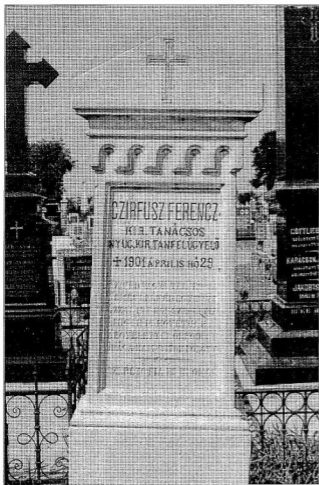
Cirkó Rudolf, a zombori Petőfi Sándor Művelődési Egyesület műemlékvédő szakosztályának elnöke — aki félt gonddal vigyázza városa múltjának emlékeit — udvariasan felszólította felkért egy kulturális szolgálatára. Arra, hogy a Zombor és Baja testvérvárosi kapcsolatok révén próbáljam meg polgármesterünk segítő támogatását megnyerni Czirfusz Ferenc zombori sírkövének védelme érdekében.

Czirfusz Ferenc (1827-1901) tanári és jogi diplomával is rendelkező személyiség volt. Főgimnáziumunk tanára, a bajai tanítóképző alapító igazgatója, városunk valamikori képviselő-testületének tagja — akiről elődeink utcát is elneveztek —, 24 évig tartó bajai működése után Zomborban lett vármegyei tanfelügyelő. Halála után ott temették el házastársa mellé a Szent Rókus temetőben. Élete megszakítás nélkül összefonódott Baja és Zombor művelődésügyével. A két város fiának (és feleségének) mára sajnos csak temetői körmélekké maradt meg, nyughelyük megsemmisült. Félt, hogy ezeket a gyönyörű kőfejeket is hamarosan eltűntetik. Írásba foglalt szöveggel meg az ézrt kopogatók most polgármesterünk ajtaján.

Tisztelt Polgármester Úr! Kedves Péter!

Első szölvnivalóm lényege az, hogy segítséget kérek a zombori sírkövek megmaradása ügyében, mert ez mindkét település érdeke. Azt hiszem, ez a két város több mint három évtizedes szerződéses testvérvárosi kapcsolatai révén kialakult jó kulturális együttműködés alapján nem lehet vis maior. Talán egy telefonbeszélgetés lefolytatásával elejét lehet venni megsemmisülésüknek. Minden bizonnyal rábíráható a zombori vezetőkre, hogy helyezzék azokat (műemlék-) védelem alá. Abban a hitben kérem közbenjárásodat, hogy ezek a rendkívül szép, fehér márványkő emlékek megmaradnak.

Elmondhattam volna mindezeket élőszóval is, de látnod kell, hogy nem kell a

Cirkli Rudolf felvétele

törődéssel járó régebbi és újabb történetet.

Idősb Schweidel Józsefnek — aki Baján hunyt el 1835-ben — három felnőtt gyermeke volt, két lánya és a zombori szüléssel József nevű fia, a későbbi aradi vértanúk egyike. A kegyelet szép megnyilvánulása volt — bár a vértanú tábormok teste nem Baján porlad —, hogy a bajai Schweidel sírhalmokat rendbehozatta a város. Borsay Jenő, aki nagy erőfeszítéseket tett múzeum létesítése érdekében, erről a Bajai Újságban 1933-ban így írt: *"Nem hinném, hogy indoklás nélkül követek el, de a tények ismeretében kedves kötelességet vélek teljesíteni, midőn nyilvánosságra hozom, hogy a Schweidel sír meglepően gyors és teljes rendbehozásáért az elismerés és a hála pálmája városunk nobilisan gondolkodó polgármesterét illeti meg, amiért ezt a feladást sok megértésről tanuskodó gavaléros gesztussal közmegelegedésre megoldotta."* A Schweidel-család Baján nyugvó tagjainak sírjait diákok sokig gondozták, ma már a vértanú édesapjának a Rókus kápolna sekrestye feldőli oldalán lévő 337-es számú sírhelye sem lehetett fel, valószínűleg eladták.

Már 1993-ban megemlítettem egyik cikkemben, hogy nincs gondozója, telis-tele van szeméttel koszorús költők, Tóth Kálmán szüleinek Rókus temetői nyughelye. Amikor ezt tőlem megtudta egy bajai hölgy, szabad elhatározásából vállalta gondozását, és mindezt rendben tartja. Még a költő kézbe vezetett, alig olvasható, anyjára emlékező szép sírversét is újra átfesztette, miért a nyilvánosság nevében ma is köszönet jár.

Többször is betértem az utóbbi időben — amikor a Baján eltemetett Allaga Géza nyughelyét kerestem — abba a Rókus kertbe, amelyet a legmélyebb fájdalom hozott létre. Szomorúság fogott el, hogy nem találham eltemetve, hol fekszik, csak testvéreomszót és annak családját. Aztán végre megjelentem az övét is. Az alig olvasható, valószínűleg megfordított obeliszk aranyszínű betűi lekoptak, de bizonyítják, hogy szülei mellé bantolták. Ámde a sírköve Jánossy Dénesnek, a Magyar Országos Levéltár egykori főigazgatójának, az MTA levelező tagjának nevét is rávésték — beült aranyfüsttel is bevonták —, aki 1891-ben Baján született. Megvehették a sírgödört és a kő emlékoszlopot, vagy rokonságban voltak az Allaga-családdal? Még nem tudom. Jánossy fiának budapesti lakcímét már kiderítettem, de már elhunyt. Másik fiával most létesítik

szomszédságra menni, hasonló terhes gondok kopogtatnak bajai ajtóinkon is, amelyeket nem lehet kikérülni, amelyek szóvilálmán második csoportját alkotják.

Arról van szó, hogy a mi temetőinkben is pihennek az élet színpadáról eltűnt, megbítlésem szerint híres-nevezetes emberek. Több nevet említhetnék, most csak néhányat emelek ki sorainkból. A Rókus sírkerben nyugszik Allaga Géza cimbalom- és esellőművész, zeneszerző, Bartsch Samu biológus, Bellosits Bálint néprajzkutató és fia, Báldy Bálint Kosuth-díjas kisállattenyésztő, Csermák

Mihály honvédelmi ezredes, az uszoki hős, Mészáros László, a '48-as szabadságharc hadgyőztesere. A Kálvária temetőben Keresztesi Desák János hadmérnök, utazó, idősb ényvi Dömötör Pál jogász, költő, író és műfordító, Nagy István festőművész. A zsidó halottak végső nyughelyére kijelölt temetkezéshelyen Schwerrini Kohn Götz talmudtudós, rabbi. A Szent Miklós szerb templom kertjében Atanackovics Bogoboj szerb író stb. Tudom, kicsodák voltak, ismerem nyughelyüket is. Mielőtt a megoldandó gonddal foglalkoznék, felemlíték a sírhelyekről három

kapcsolatot. Mindenesetre újabb bajai híresség nyughelyére akadtam, ahol az utódok kegyelettel meghagyták az Allaga nevek véseteit is.

Elgondolkodtató, mi lesz a városnak valamilyen szempontból fontos, egykori bajai személyiségeinek sírhelyeivel, akiknek nem maradt utódok, vagy akiknek leszármazottai már nem tudják fizetni újraváltásukat... Eltűnnek ezek a földi emlékek? Hiszen nem kíméli a végzet a sírköveket sem. Az sem adhat megnyugvást, hogy például a felsorolt személyiségek sírját ma többségében gondozzák, ámde meddig? Felmerül az intézményes gondozás szükségessége is, mert nem ápolja már senki pl. Allaga, Keresztési Desk, Dénes, Schwerini Götz és Atanackovics nyughelyét.

Nyegemlítetttem 1993-ban — és 1994-ben — halottak napjára új cikkemben is a problémát, és javaslatot tettem. Megírtam akkor az igazat, hogy helyileg védetté — a fizetés alól mentessé — kellene tenni az önkormányzatnak az egyes nyughelyeket, amelyeket a továbbiakban már a természet fenntartó kft. gondoz. Megmenteni véltem ezzel lelkem nyu-

galmát, de a közöny és nemtörődömség követte a javaslatot. Úgy láttam, a jó tanács nem sokat ért, védteleneknek ez a sírhelyek, s ez nem a város közösségének bűne.

Most, a zombori kérés idején ismét cselekvésre *szólongatom az intézkedésre jogosultakat. A városi közgyűlés bölcsessége is öregbűlhettél állásfoglalásra. Ugyanazt a nótát fújom: feltűbb gondodd kellene őrizni hírességeink sírhelyét, mert elfut az idő. Tunya késlekedés helyett meg kell óvni, ami még megvan. Számbavételükre, felmérésükre bizottságot lehetne létrehozni, mert nagyon meg kell fontolni, kik ajánlhatók be városunk nagyjainak képzelt pantheonjába.

Közgyűről, a város lakóira is kiterjedő általános érdekl. cselekvés igényléséről van szó, amelyet a közvélemény — remélhetőleg — a sajtón keresztül is felügyelni fog, de nem lehet akadály, melyet lelemény le ne győzzen.

Szívvelyes üdvözléssel:

Bándi Tibor

Bognár Benedek

A feltárló ajtóból nyílként suhan a katedrális. Gyors mozgású, szikár, sziljas természetű, visszafajtott belső energiától fűtött személyiség. Szembefordul az osztálylál. Az óváls, kopasz fejből villogó szemüveg mögé rejtőző szempár pásztázza végig a termet. Úgy tűnik, ezt az atyát nem a farkas testvért szellden dorgáló Szent Ferenc materiájából faragták. Az idő sajnos igazolni fogja sejtésünket. Tanárunk sólyomtekinetű elött "rút csiny nem marad, borítsa bár egész föld, föld alatt". Pár hónap múltán egy gyér irodalmi vénájú osztálytársunk elkövezté azt a megmondhatatlanságot, hogy házi dolgozatát mással írta meg. Az még hagyján, hogy Bence (egymás közt így neveztük tanárunkat) az idegen tollakkal ékeskedő Papagenót a dolgozat kiosztásakor azonnal lebuktatja. Elég volt visszalapoznia a fizetés néhány oldalt, hogy a nehézkesen fogalmazó diák nyelvezetének feltűnően gyors fejlődését felfedezze. Az igazi meglepetés ezután következett. Felpattant székéről, vé-

gigszágaldott a padok közötti folyosón, majd tétozás nélkül rábökött Tomanovits Pista barátunkra: "Te voltál!" Telitalálat. A donort a gyors beismerés sem menti meg a három rubrikát is átfedő elégtelentől. Bencének ugyanis olyan stílusérzéke és memóriája volt, hogy ötven dolgozattól csalhatatlan biztonsággal emelte ki a két azonos kézfől származót. A kitűnő dramaturgiai érzékkel megrendezett jelenet után többé senki nem mert megkísérelni tanárunk átéjtését. A tan-dráma erkölcsnemesítő célzata maradéktalanul érvényesült.

Bognár tanár őrrel való első találkozásunk nem tartozik a III. Béla Gimnáziumban eltöltött nyolc év kellemes emlémei közé.

Kétségtelen, bemutatkozásakor nem törekedett az osztatlan népszerűség megszerzésére. Azt tette egyértelművé, hogy olyan szellemi munkára fog bennünket, melynek ő szuverén, éber figyelmi, kifogyhatatlan energiájú irányítója. Óravezetésének fegyelme és

azorossága még — a nem liberalizmusáról közismert — dr. Barta Lénárdét is meghaladta. "Szívvel-lélekkel tanított — vállalk tanítványai, Bácskai Keve és Simor József —, de keményen követelt is".

Bognár Benedek azonban nem csupán jól és eredményesen oktató tanár volt. Több annál. Egyéniség, akinek karaktere magatartásformát kialakító modellé vált tanítványai számára. Lobogó láng, mely mások fáklyáit gyújtotta fel, és a jövőbe dobott tüzet. A magyar nyelvet és irodalmat tanította két évig osztályunkban. A tanítás szót pontosított: az irodalom lelkét, a költészet szellemét megidéző mágnus varázskörébe vont be órán. Elemzése nem a műremeket lezire szedő és kategóriába szaktaluzó osztályozás. Az alkotás kilás burkát óvatos kézzel bontogatva jut el a lényegig. A művészi látomás fellobogását oly naiv ábitattal élt át velünk, mintha ő is csak most fedezné fel a csodát. Nem állítom, hogy a tárgyi ismeretek tudását nem követelte meg. Sohasem tévesztette azonban szem elől, hogy az irodalmi kímivéles legmaradandóbb eleme az élmény továbbörökítésében rejlik.

1947-et írunk, és közeledett a második békeév karácsonya. A háború emlékei még a lelkekbe nehezültek, következményei pedig súlyosan fekdítették meg az életet. Egykor mintaszórien berendezett osztályunkban szedett-vedett padok barikádjai között szorongunk. A kálványt magunk etetjük nedves, silány, könnyező fával. A szűkös napi porció kalóriatartalma inkább csak illúzióját kelti a melegnek. Az ablakokról a déli órákban kezd olvadni a jégvirág. A diákok öltözéke az általános elszegényedétség állapotát tükrözi. Lupkovic Géza barátom kadét múltjáról kikönyökölt, zsinórtól megfosztott zubbonya áruklodik. Elég általános az elnyítt honvédségi posztból átszabott nadrágok, lemeberzések és köpenyek elterjedettsége. A vedlett holmi több esetben az elesett vagy hadifoglyatláborba került apa utolsó hagyatéka. A szünetekben élénk a kereskedelem. A falusi gyerekek bő uzonnájá válik barter-üzletek tárgyává. Sobránzszi Jóska szellemi javakat konvertál élelmiszerré. Kimeríthetetlen ponyvaregény raktárát kölcsönkönyvtárná alakítja át. A májas hurka vagy szilvalekvár töltetű, kettős kenyérszeletek a záros határidő kölcsönzés ellenlételezései.

A városi gyerekek fontos exportcikke a töltényhüvelyekből nyerhető szemes puskapor, valamint a "spagetti"-nek elkeresztelt, ágyúlőszerből kitermelhető, csöves nitrocellulóz. A guberálók és a felhasználók szakmai felkészültségét mindfélre, egy a háborús hagyaték feldolgozását csak egy ízben zavarja meg üzemi baleset.

Kopárak az otthonok is. Több elmenekült osztálytársunk családját csak kirablott, üres lakás fogadja. Elszökükl, szegényes életünkben az egyetlen színtelen a muzik műsorának gazdagodása. A háború idején kérészként angol-amerikai filmipar termékei előttek a kelet-európai piacot. Ám az Ukrajna vagy Közép-Mozsi jegyárának összehurcolgatása csak szorgos takarékoság ritka lehetősége.

Borongós, hófelegekkel terhes decemberben közeledik 1947 karácsonya. A szünet előtti utolsó órára Bognár tanár úr abaposztó borítású kötetekkel fordul be osztályunkba. Nincs felteletés, és a tanmenet rendjét megturva Nyírő József regényé fűzőtt novelláinak gyöngyeiből szemezget. A tanterem ablakain kívül ónos szürkeség, bent a hőmérő tárgyilagosan jelzi a 12 fokot. Fekete kabátját vállára vetve, Bence a katedra sarkára ül, és a feltűnt könyv lapjáról kiárad az irodalom ígérete. A Hargita fenyvesei sahognak, hegyi patak csobogását hallani, legelők borította völgyoldalak nyílásból deszacsakállás templomtorony fúrja sísájkját az égbé. Felelték havasok ormai bólogatnak. A történetek füzere mentén elérkezzen a karácsonyhoz, mikor a szüzenstendís Üdö Márton vezetésével éjfélre misére indul a hegyi legelők pásztornépe. Ám a völgybe rejtőzött falu útját a vihar méteres hóval borítja el.

A menet élére Komost, a vénost, széles szűgyű bikát állítja a vén pásztor. A hatalmas állat futtatva törri az utat a kised jászlához tartó gyűlekezethez. Vad dűlvel, hóviharral tör rájuk a természet, és a patákmeder barlangszerű kimosásába úzi be őket.

Tűzet csiholnak, és itt fabrikál jászlat Uz Bence a háború viharából megmentett, magával hozott kis Jézus szobornak. A természettel folyamatosan küzdő, nehéz életű embereknek itt, a patákmeder töbözésben tejjesztő be karácsony misztériuma.

Felelték fehér, halálos hóviharral tombol; a védett kis zugban meghűződva a tűz mellett szunyadnak el, szívükben az

újra megszületett Jézus földrezsállításának bizonyosságával.

Több mint ötven év múltán nem tudhatjuk, ösztönös ráérzéssel vagy tendenciózsan választotta ki Bognár tanár úr a karácsonyi olvasmányt. Fél század távlatából visszapillantva lehetetlen nem látni, hogy a mi, Üdö Mártonnál népesebb csapatunk sorsa hasonlított a havasi pástorokéhoz. Csak azt nem tudtuk még, hogy az 1947-es év hideg decemberébenél zordabb viharokat ereszt még ránk a történelem. Még az óra tartott, míg Bence ízes magyarsággal, szépen artikulálva Nyírő szövegét, a tante-rem jeges levegőjébe beáradt valami melegség. A máskor ridegnek tűnő szerzetes-tanár karácsony fél évszázadon átvilágító emléké ünnepeét varázsolta elének.

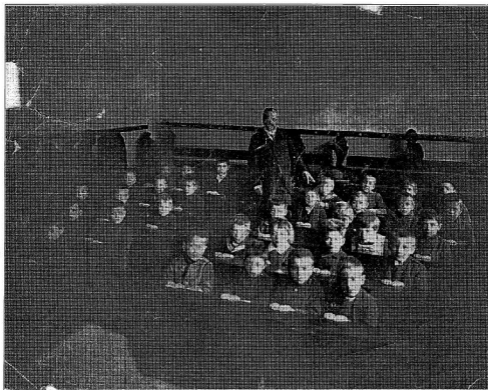
Mind Bácskai Keve, mind Simor mérnök úr — az egykori tanítványok — tökéletesen egyformán emlékeznek tanárunk egy uralkodó jellemvonására. Ez a szenvedélyes, meg nem alkuvó igazságérzet volt. Bencét osztályigazásában nem befolyásolta sem előítélet, sem a kliens személyére vonatkozó más körülmény. A kalkulust kizárólag a feleletben tükröződő tudás, illetve a dolgozat beírása alapján állapította meg. A kötelező tanulmányon túlmenő ismereteket messzemenően értékelte. A jól sikerült dolgozat jeles részleteit — akárcsak az elrettentő példákat — javítás alkalmával felolvasta. A szöveg fess dunántúli kiejtésében szárnyakat kapott, és Bognár tanár úr fukaron mért dicserete évtizedek múltán is melengelő emléke maradt tanítványainak. Tökéletesen mentes volt a gyakori hibától, a diák beszaknyázásától. Késégykivül, az osztály szellemi arisztokráciájának rangja volt, de ezt a noblesse oblige cíve szerint csak állandó önműveléssel lehetett megtartani. A lászálást a kedvenctől sem tőrte el. Viszont a fekete bárnyók sem ítéltettek végleges kárhozatra. Egy jó felelet, egy sikeres — és hitéles — dolgozat magásra röpitette őket Bence becsülésében. Ez a kemény, szigorú ember velünk örvendezett, ha tanári ambíciója egy tonyább lélekből is kicsíholta a teljesítményt. Megvesztegethetetlen igazságérzete gerjében kódolt jellemvonás lehetett, azonban valószínű, hogy karaktere kiteljesedéséhez egy példakép is hozzájárult.

Ervő Bácskai fűtisztelendő úr közlése alapján tudunk.

A húszas évek végén, egy júniusban a ciszterciek budai gimnáziuma városzerte kitérgyaló skandalum középpontja lön. Az még nem szenzáció, hogy egy maturandus megbukik. Csak-hogy az érettségien elvzró diák a Huszár vezetéknevet viselte. Tudnunk kell, hogy az atya, Huszár Károly 1919-től mintegy fél éven át töltötte be a miniszterelnöki méltóságot. Még ennél is lényegesebb, hogy magas állami tisztsegein kívül (közoktatási miniszter, felsőházi tag, parlamenti alelnök stb.) a keresztény kurzus vezetője vezéralakja volt. Neves és jó publicista, akinek család- és népesedéspolitikai gondolatai ma is megiszvilelendők. A nemzetközi katolikus mozgalmakban és a Vatikánban is ismert személyiség. Erdemeit IX. Pius a Nagy Szent Gergely lovagrend nagykeresztjének adományozásával ismeri el. Vegyük még ehhez hozzá, hogy a Horthy-rendszer szellemisége nem nélkülözi a feudális jegyeket. A hőbörés egyik jellemzőes vonása az atyai érdem átörökíthetősége. E szemlélet működésének bemutatására elegendő a vitézi cím örökölhetőségére vonatkozó — lényegében abszurd — törvényre utalni. Nos, 1930 táján Schilling Roger áldozópap, a Szent Imre Gimnázium tanára nem osztozott kora oportunizmusában. Úgy elnyektek az érettségi vizsgán a Huszár-gyerekek, akár egyéb közrendű halandók sarjadéka.

Az események szemlélője volt egy kis Győr megyei falucskából Budapestre kerülő diák, Bognár András. (Benedek a rendi neve volt.) A Gyömöre községből a fővárosba elszármazott parasztfiúra nagy hatást gyakorolt a fiatal szerzetes tanár, Schilling Roger elvi szilárdasága. Mint ezt rendtársainak elmondta, ítélete függetlenségének félt óvásában hajdani tanára és későbbi szerzetes testvére szolgált számára mintául.

Bognár Benedek egy évtizedet sem tölt az oktatói pályán. Tanári munkássága javát Baján fejté ki, míg az iskolák államosítása végleg el nem távolítja a katedrától. A lelkipásztorokdás hosszú és görnyögős évtizedek következtek. Az államhatalom megtisztelő figyelmé nala kevésbé markáns egyéniségeket is szemmel tartott. Megleppő, hogy ez a szókimondó, ábes nyelvű papot nem sújtják jelentősébes retorzióival a szigor különféle fokán üzemelő marxista kurzusok. Pedig már a szentjánosi kápol-

Kisiskolások és a tanító úr (1904)

nában tartott, 1949-es karácsonyi prédikációja felszította a bajai pártbizottság dühét. A veszedelmes példázat a csillag után induló napkeleti bölcsek istállóban végződő missziójára alapozott. Bognár főtisztelendő úr nem minden ironiás nélkül javasolt óvatosságot a csillag megválasztásában, mert a család égítést könnyen vezérelhet olyan istállóba, melyet nem avat szentéllé a Kisdéd megtestesülése. A szentjánosi kápolnába pártmegbízatásból is járhattak egyesek, mert a városi pártbizottság tajtékzott az éjfélt misét követően. Am a hatalom ökle ezúttal nem süjtött le rá. Pasztorálása idején Soprontól Fehértől bejárta a Dunántúlt. Helyváltoztatásait nyilván nem mindig motiválta belső késztetés, hanem az egyházi hivatalt (a pártállam cilenőrző szerve) labdázott a karakán lelkipásztoral.

Élete alkotmányát a Mons Sacer-en, a panonhalmi apátságban töltötte el. Életvitelében hű maradt önmagához. Szigorú, aszkéta szerzetes, aki lelkét a nagy útra szorgos öntökéletesítéssel készítte fel. Bár tekintetét ekkor már új horizontokon pihenteti, a kor szellemi életével való kontaktusát mindvégig megtartotta. Rendszeresen olvasott, és az új eszméket beleérező készsége fenntartásával építette be műveltsége rendszerébe. Volt tanítványai gyakran látogatták meg. Szelleme, ez a lobogó, szenvedélyes, oltahatán láng, végső khamvadása előtt még új tüzeket gyújtott.

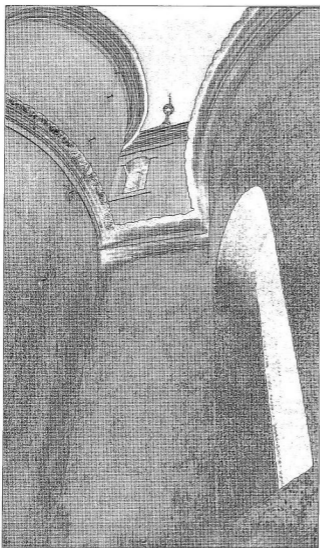
Dániel József

Perger Vince bajai műterméből

A DUNA FOTÓKLUB FOTÓTÁRÁBÓL

Bandi emlékezete

Ligeti László: Kompozíció

Vajon mondhatjuk-e, hogy azt, aki már fizikai valóságában nincsen közöttünk, ismerjük igazán? Megismertük-e lényegét, hibáit és erőnyeit? Figyeltünk-e eléggé életében reá és tetteire, szavaira, mindarra, ami belőle kisugárzott környezetére, s mint hagyták, itt marad róla emlékeztünkben? Nem maradt-e — Atyval szólva — északfok, titok, idegenség?

Most, hogy már ötödik éve nincs közöttünk Richnovszky Andor, úgy vélem, én magam sem éreztem meg személye különöségét, csak sejtettem értékeit, sokkal inkább megismertem őt a HIÁNYA által.

Megismerkedésem Bandival nem egyszerű hétköznapi történet. Számomra esemény volt! Azt is mondhatnám, hogy tipikusan "bandis", és sokat megsejtettem akkor kezdődő barátságunk élményszámba menő együttlétek, levélváltások minőségéből.

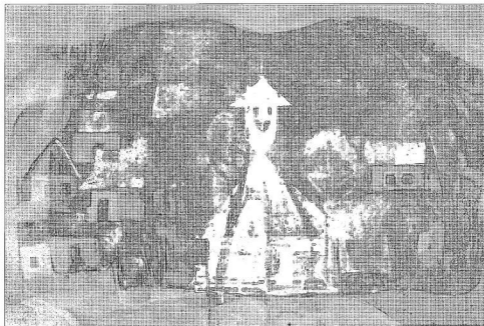
1979-ben kiállításra hívott meg a Sárosvári Nádasdy Vár akkori munkatársa. A helyszín és a meghívók szándéka szerint jobbra vasi tájakat és az itt élőket feldolgozó terményeimből válogattam. Még állt a kiállítás, amikor egy késő délután bekopogott hozzám Szombathelyen a műterembe egy úr — akit nem ismertem addig, noha ő is szombathelyi —, bemutatkozott, bemutatta vele érkezett barátját, dr. Pataki Lászlót, akivel itt jártak a környéken.

Töbör egyszerűséggel szó szerint ezt mondta:

"Uram, Sárosvárról, a Várból jövök az Ön kiállításáról. Ott láttam egy képet "Örség" címmel. Megadták az Ön lakcímét, visszajöttem, én most ide letöltök, és addig nem megyek el, amíg azt nem mondja, hogy az a kép az enyém." És leült. Talán percekig csak néztem, ennyi határozottság, az egész helyzet különösége — mint később kiderült —, hozzáértése ugyan meglepett, rendkívül szimpikusnak találtam ezt az egyenes beszédet, s bár kicsit sajtogott a szívem — egyik kedvenc festményemről volt szó —, átvéve stílusát, ezt mondtam:

"Uram, az a kép az Öné, de nem azért, hogy most felálljon és elmenjen."

Ezt követően — bizvást mondhatom — az a ritkán átélhető hangulat alakult ki, amit csak két egymást teljesen megértő ember kaphat ajándékol.

Marosfalvi Antal: Órség

Amiért Bandi ezt a képet választotta, világos; nagyon szerette az illúvúrosát, a vasi tájat, halmokat, vízfolyásokat, Kőszeghegyalját, az Órséget, az őt kis román kori templomocskáinkat, hivatása révén a növény- és állatvilágot. Ezt fedezte fel a képben, ezért fordult vissza Sárvárról, útban Baja felé.

Később én magam vittem el neki a képet, s ekkor mindent megértettem; láttam maga alakította környezetét, könyveit, a falakat borító festményeket, csiga- és kagylógyűjteményét. Élze, igényessége és sokrétű érdeklődése olyan barátságot alapozott meg, amely nekem csak egyszer adatott meg.

Különös képessége volt Bandinak ahhoz, nagyon embereket hozzon össze. Néhány hónap alatt megismerhettem sok értékes embert. Neki köszönhettem, hogy találkoztam Alföldi Alberttel, dr. Kővecz Gyulával, Kőhegyi műzesanigazgató úrral. Rajtuk keresztül már 1980-ban ott voltam a hajósi nyári művésztelepen — micsoda társaságban! —, ott voltam Miskén, Tóth Menyhért házában. Az új környezet, a "Pince-falu" lakói, az új képzet inspirált. Még ebben az évben kiállítást szervezett Bandi Baján, az SZMT székében, azán Kiskunhalason, a kőbányatanástermben, majd Császártöltésen. Az

csak természetes, hogy ő nyitotta meg kiállításaimat. (Milyen kár, hogy nem őriz irás gyűjtemény gondolatait, hiszen papír nélkül rögtönzött!)

Amikor itt járt Vas megyében — az Alpok-Adria tematikus program keretében —, "szállásmestere" voltam, vagy itt lakott nálam vagy a választott terület közelében, de mindenképpen sokat voltunk együtt. Kért, hogy állítsuk össze útiutakat, hiszen fiatalon elkerült hazáról, én viszont imádom e tájat, ismerem a vizeket, forrásokat s az oda vezető utakat. Ezek az együtt töltött barangolások lettek a köztünk kialakult barátság és egyetértés fő elemei. Ilyenkor ritkán ment el tőlem festmény vagy valamilyen fából készült tárgyam nélkül, amelyeket vagy elkunyerált vagy önként adtam, hiszen tudtam, hogy értő lélekhez kerülnek.

Bandival lehetett "találkozás" a köztünk lévő 250 km távolság ellenére akár naponta is. Találkoztunk is azzal, hogy úti célt, létévalót javasoltunk egymásnak Európában (mindketten imádtunk utazni), vagy csak egy jó szálláshelyet az Alpokban, találkoznunk lehetett egy jó könyv ajánlásával, gyakran egy-egy felfedezett verssor elköltésével, zenében, kiállításokon — vagyis,

ahogy így utólag látom —, mindenben, ami igényes, emberhez méltó, ünnepeket a hétköznapokban.

Bozok egy kis falucska az országhatár és Irott-kő köze szorítva. Az erdő és a falu között van egy kis házacska — néhai borospince —, ahova Bandi nagyon szeretett eljönni. Támpontul szolgált kirándulásainkhoz, kutató munkájához. Ilyenkor éreztük magunkat a legjobban. Hosszú beszélgetések vagy éppen több órák beszélés hallgatások nagyon sokat alakítottak rajtam. Vagy füstölőgtünk, dobogtunk a rossz irányú változások felett, a természetpusztító jelenségek miatt, vagy önfelédten és kettőzött örömmel (hiszen kettős a megosztott öröm) gyönyörködöttünk abban, ami ott és csak ott még megmaradt. Emlékszem, egy kis patakánál, ahol fehér hab szűzött a vízen, azt mondta keserűen: "Ahol a víz így habzik, ott már haldoklik az élővilág."

De nem csak a fenyegető jeleket vette észre. Figyelt mindennez. Így tanultam tőle néhány, szomorúra megosztott növényt különösen megbecsülni, mert megtudtam, hogy ritkaság. Amint egyszer a ház mögött a sziklákon ülünk, azt mondta, látod, ahol ez a zuzmó még él, ott még tiszta a levegő, örülhetez

nekí. Ja, a több évtizedes határvévesztési elzártságának van valami hozadéka is. Szinte ujjongott, amikor látta egy tavaszon a négyféle kökörcsint virágozni vagy a lila üstökű oszmolyját, az agárkoszlót, a kapotnyakot.

Néha telefonáltunk, ha oltánk adódott. Egyszer bosszankodva mondtam neki: – Képzeld, azok az átok nyulak mindent összerág-tak Bozsokorn. Mire ő: "A nyulak voltak ott előbb." Nos, barátságunk ideje alatt ilyen tévedhetetlen lényegléltással, vitát nem tűrő igazsággal tette helyre a dolgokat, nemcsak nyúlragás ügyben, hanem életfontosságú kérdésekben is.

Leveleit olvassa a legfőbb tanulság számomra, hogy hogyan kell elődönteni, mi a fontos az emberi kapcsolatainkban s mi nem. Az is világsási vált számomra, hogy hérmilyen kemény, főleg más véleménye volt valamiről, mindig ott volt állítás végén a toleráns kérdőjel. A bizonyosság és kérdések a szilárd meggyőződés és a talán közötti keresve igazát, a követendő minden dolgunkban, az ő esetében munkahelyi vezető-vezetett viszonyban, a kimondjam-e vagy nem érdemes dilemmájában, a nő-férfi kapcsolatban — s az életkor előrehaladásával —, a hit kérdésében, minden sorsdöntő élethelyzetben.

Amikor beteg volt, nem is ariant volt keserű, hanem azért, mert nem élhette vibráló, mozgalmas, sokat bővíthető, nyitott életét. Nem utazhatott. Aztán betegsége komolyra fordult — sürűsűdtek az szorító levelei —, írta nekí figyelten tanácsként: vissza kellene fognia magát, tudomásul kell vennünk saját határainkat. Azt válaszolta: (megint egymondatnyi lényeg!) "vagy teljes élet vagy semmi!"

Ki tudja? Talán csak sejtem, hiszen kemény következetességéből ez valószínű, ha múltéte után nem élhetett teljes életet, nem akart élni!

Richnovszky Bandit olyan embernek iszertem meg, aki sugároz, nem tűr kőzert, laposságát, igényes magával szemben, másoktól is ezt várja, mozog és mozgat, tesz és működtet. De ami a legcsodálatosabb élményem — most öt év után pedig meggyőződésem —, ő volt az a ritka szellem, aki egy kis célzással, hogy mit olvassak ki, hogy mit nézzek meg, hogy ez a világ egyértékű velem vagy veled, innéppé tudott varázsolni minden szürke hétköznapot.

NEM EZEK az ünnepnapok HIÁNYOZNAK!

Marosfávi Antal

Ornitológia

Életem utolsó békeidőszakaka szigorító évem volt. Nem meghatározó, de emlékezetes eseményeként emlegetném például sikeres egészségügyi államvizsgámat. Ezzel együtt azonban mindejárt egy vallomást is kell tennem, ami szerjárt, ha nem is győtrő, de maradandó lelkiismeretfurdalás kísér az eseménnyel kapcsolatban. Nevezetesen csupán annyí, hogy túl könnyen abszolvtáltam a jeles eredményt. A közvilágításról kellett felelnem, és talán két perig sem tartott az "expanzé", abban az idilli biztonságban, amikor a diák tudja, hogy már jó előre megszolgált az eredményt, és titkos szövetséget kötött tanárával.

A Tanár nem volt más, mint Kanyó Béla professor, a magyar orvos-polihisztorok egyik utolsó hírneves tagja. Megelőző adakozó, drága lélek. Ma is vallom, hogy legkevésbé az érdekelte, amit a legjobban tudott — az orvostudomány. Sokkal inkább volt mondjuk a költészet felkent rajongója, művelője és — hogy a témához igazodjam — az ornitológia kiváló tudása. A madarak vonulásának indítékai és törvényszerűségei izgatták. Be kell vallanom, hogy a közvilágítás — mint közegészségügyi tényező — unalmas sztereotípiá maradt még a vizsgázás pillanatában is. Ahhoz képest feltétlenül, amit például a csirkejásokkal játszottunk és győtrődtünk. Diákéleti tagként az volt a feladatunk, hogy a tojásbéj biztonságából végtelen, de erőszakos türellemmel kiszabadított csirkeasztal tolla, csipogó élőlényet kellett varázsolni a természet melegében. Ez végül is sohasem sikerült. Legálább egy nap mindig hiányozt a sikerhez, pedig a szemünk láttára állíthatóan gyarapodott az élet, ugyanúgy, mint millió madárfészekben évről évre.

Csak hát az a csoda, ami ott magától értődő, az itt, a laboratóriumban nem lett az. Minden "ósfolyadék" elfogyott. A kicsi madár már ott volt. Feje, lába, szárnya szépen elrendezve mozgott, csak egy könnyed mozdulat kellett volna, hogy az asztára mozduljon. Még a tojásbéjait sem kellett feltömbie. Ez a végso aktus mégis hiányozt, és a kísérlet — mint mondtam már — egyetlen egyszer sem sikerült. Megnyugvás azonban — és a könnyű vizsgák is felmeant —, hogy igyekeztünkkel, csodavárasainkat, reményeinket jutalmaztatárunk. Milyen boldogító impresszió

maradt ez a közös munka. Életem szőlőben. Minden tojással újra és újra előről kezdünk mindent a megismerés és az eredmény igézetében.

Professorunk mindent tudott. Abban az időben nagy kedvvel játszottuk a barkochbát. Ezt s kitalálós játékok csak ismert személyekre céloztuk. Nagy etikával kellett kombinálni, hiszen a blöffölés hamar kiderült, mert minden újabb betű után rá lehetett kérdezeni a végso eredményre. Emlékszem például, hogy egy játékok Nkrumah, volt ghana elnök nevével lehetett megnyerni. A professor szobájában játszottunk. Íróasztalán állt, magával foglalatkodott, de döntő kétségeinknél mindig jó betűket mondott.

Egyszer összeesküdtünk ellene. Előre megbeszéltük, hogy a fattyúszerkő lesz az ominózus megfejtés. Hosszasan és komplikáltan kezdtünk, bizonytalankodtunk, titíttetés okoskodtunk. Meggyőző megkeresésolyom fészakaljáról kortekedtünk.

Íóanyink csendesen megszólalt: "Fiókaím, maradjatok a betveknél, és mondjátok valamit a fattyúszerkőről. Egymásra nézünk. Fogalmunk sem volt a madárról. Átíltunk asztalához. Arról beszélt, hogy a vadászpuska tölténye drága, nem is pazarolná senki fülesbagolyra, sárgarigóra, búbos bankára, ha nem lenne valaki a hátterben, aki jó pénzért üvegsemű porfogókat készít beíőlük.

Jó és boldog szövetség volt ez, mindkét félnek megerő, még a könnyített államvizsga árán is.

Aztán jöttek az önálló évek. Visszakérésés és újrafelfedezés mindennak, amit ott, a tanári szobában, a boldog biztonság állapotában álltunk. Ott, ahol fogták a kezűket, és minden olyan magától értődő és igazságos volt.

Közben a madárfészkek minden évben újra épültek. Milliő energiával, milliő szőlőből. Rettetében, figyelemmel és reményekkel. Emberi léptekkel, esendő naivtással. Hiszen a növéndék galagonyabokor még alig látszott ki a csalánzónyegből, és máris fészek épített rá a barútká. Macskának, siklóknak ill sem könnyebb, mint ennek a kis családnak az elpusztítása. Debát ilyen önfeledt bizalommal élnék és építkeznek a gerlek, a rigók, nem is beszél-

ve a fáciánokról. Felfedezésükhöz mégis kell valami ragadozó ösztön. Ha más nem, csupán angyal, hogy gondolni kell rájuk vagy épen keresni kell őket. Semleges töprengéseim, meditatcióikkal eltéved a figyelmem és biztonságosabban lesz a kélés. A legjobb a kíváncsi keresés, a felfedező csodálkozás és a simogató védelem.

Valamikor régen Bonyhádon gyerekeskedtem. Ott tanultam madarászni. Ha valaki arra jár és a bevezető út nepomakis hájja körül hall egy madárfüttyöt, gondoljon rám. Ez a híd a határírkort fevli át. Tiszta, gyors folyású vizet terel. Mindkét partja magas, meredek, sűrű bokros, cserjés, virágos völgy.

Kisgyerek voltam. Mindent észrevettem, és mivel mindent először láttam, mindent felfedeztem. Csodálkozás volt minden, titokfejtés. Naphosszat mészéltam a tiszta sodrású sekély patakban. Karmyújtásnyira sűrű bokros kisérték. Ez volt az éretlen éstem. Rajtam kívül aligha járt itt valaki. Azt is hiszem, hogy az élet előleges, és lapozható könyv a természet.

Akkor még nem tudtam, hogy pontosan mit látok. Hogy hívják a virágokat, és hogy vörösbegy, vízirigót, vadgalambot, szárcsát vagy éppen vízisikét követek-e. Ott zöldyvirág, vízisikló sűrűterezik, amott sármány vagy éppen kékhegy repdes. Emelkeim egy csodálatos és rendezetlen rendezetnanná bővültek, barátságos és biztonságos közösségbe tartanak ma is. Ilyen érzés lehet a szalonok hangulata vagy egy állandó klub biztonság.

Itt a határírkort partján láttam először békát nyelű vízisiklót, aütkézőz pézsmapocokot, türepogémszékot, jégmadarat és kakukkföldet a nádi rigó otthonában.

Kalandjaim is voltak. A merdek part egyik erős bokortörzsről jököra szarkafészék épült. Nem tudtam, hogy már tavaly készült, és most vörösbegyre költ benne. Amikor körülményesen felmásztam, és a kőllérelbent, csak akkor gondoltam arra, hogy valami nagyon érdekeselet lelek. De a merdek partra kapaszkodó gyökök nem bírták vadozó a súlyomat, és az egész bokor átódlt a másik partra. Csalánok és vadrozsbokrok közé huppantam. A vörösbegyások őszteréit. Szégyenkezve menekültem és vakaróztam hazáig.

Aztán jött egy magas, gyönyörű nyárfa. Tízláb fölött a parttól, tívét elérte egy bűzátábla. Fent, magasban varjúfészék állagostott. A reménytelennek látszó vállalkozás ellenére nekivágtam. Az út felénel bereztem. Se föl, se lefelé nem mertem mozdolni. Mégis volt bennem valami győ-

zelemi érzés. Valami igazi kitekintés. Kényeszer mozdulatlanúságom panorámája a Weber-puzta dombmagaslát és a Zománagyár körvonalait rajzolta ki. De alattam volt a világ egy része. Kegyetlen kínok, horzsolások és dörzsbőlések után ereszkedtem alá. Az ügyet ma is legmerészebb alpinista teljesítményként értékelem. Azzal együtt, hogy a szürkevarjú frigyéltre méltó könyvedséggel jut sokkal magasabbra naponta százzor.

A szürkevarjú egyébként madárvilágom különleges szereplője. Azt hiszem, hogy nem szeretem. Nagy és kegyetlen rabló. Hosszú éveken át figyeltem, hogy egyetlen fészkelő pár miképpen tartotta rettegésben a jököra ligetes erődarabot. Fészkeimből alig repültek ki fiókk.

Olyan haragra gerjedtem, hogy hatodik év-tizedemben csúzlít csináltam. "Élettapasztalatom és összeköttetésem" révén ebben a korban már nagyon jó csúzlít lehet készíttetni.

Méretes kavicsok és speciális ölomdarabok külön zseakóban lógtak nadrágszíjamon. A szürkevarjú ellen indultam.

Magas nyárfa legmagasabb ágvilájában fészkeltek. Csak farktollainak végét láttam. A csúzlít jó volt, a vadász kevésbé. Hiányzott már a odkereszt. Így hamar elfogyott legalább néz kavics. A tavaszi két év, a fuvalatokban rezgő ezer levél elvakított. Szemfelvegrem finom párat vontak a sok elcelgatásban kicsordult könyvek. Mondanom se kell, hogy a varjúfőkök zavartalanul kikélték, és mindig nagyon zhekek voltak. Az újabb és újabb károgo vadász-körutak végére üres lett a vörösbegy fészke is, és még egy újszülöt kismacsakát is elvittek. Csak a cúnkecsaláddal nem bírtak. A fészek egy útjelző tábla alumínium csővébe épült. Hász-harminc centiméter mélyre. A legvetemeltűbb stratégiaélv se lehetett megközelíteni. Mág sem értem, hogy ebből a szűköse írkaiból hogyan repült ki legalább nyolc fióka. Ha meg már repültek, fityvet hánytak a varjúkra.

Ha egyszer elem toppanna egy jószágom tündér, és megkérdézőbe három kíváncsiságom, biztosan közöltük lenne az is, hogy maradjon életben és még hosszú éveken át költöjön a szürkevarjú. Sűrűsödjön és magasodjon a madárdalos erdő. Valaki más majd azt fogja kérni, hogy a fáciáncaibék maradjanak életben és kapirgálhassanak békében. A jötkédérmeK egyis be kell tartania a szavát. Ó majd elintézi, hogy csuszka és légykapó meg a szürkevarjú is boldogan éljenek, amíg meg nem halnak.

Vajtai István

Előszó

Az idei Föld Napja alkalmából az Ifjúsgói Ház pályázatot hirdetteti, melynek két díjazott pályamunkáját közöljük.

Dékány Adrienn I. díjat, Szlavikovics Viktória III. díjat nyert.

Nem várt faj a Kárpát-medencében: vadgesztenye – aknázómoly

Bevezetés

Földünkön egyre jelentősebb változásoknak vagyunk tanúi. Bolygónk számos részének politikai válságnai a környezetre, természetire is negatív hatással vannak. A jelek alapján úgy tűnik, hogy átalakulóban van az időjárás. A tavasz és az ősz többnyire alig érezhető, a telet szinte nyár váltja fel, a nyár pedig tébbe fordul át. Ezeket a változásokat nemcsak az emberek, de az állatok és a növények is érzékelik. Fentiek egyik következményeként eddig nem tapasztalt vagy már legyőzöttnek hitt kártevők pusztítanak, amelyek szintén jelentős környezeti át-alakító hatást fejtenek ki. Tanulmányozva az utóbbi évek változásait, a kép, amit kapunk, igen elgondolkodtató.

Előzőekkel összefüggésben szeretnénk felhívni a figyelmet egy olyan kártevőre, amely környezetünk meglévő értékeit veszélyezteti. Iskolánk udvarán 15 darab, mintegy 60-70 éves és 4 darab 3-4 éves friss ültetésű gesztenyefa található. Ezek sajátos hangulatot és mikroklímát kölcsönöznek az intézmény ezen részének. A cölkök színeketben szívesen sétálnak ezen fatanuzsálemek árnyékában. Sajnos, három éve ezeket a fákat betegségtámadta meg, és diaktársimmal agyódoó figyelemmel kísérjük sorukat. Munkánkban megpróbálom feltárni azokat az okokat, amelyek a fák állapotának romlásához, megbetegedéséhez vezettek, és javaslatot teszek a probléma megoldására.

A probléma nem csak helyi (az iskola területére szűkítve), Baja város és az egész ország területén jelentkező gondról van szó. Csak a város területén mintegy 500 parkolat, udvarokat és utakat szegélyező-díszító időse, hatalmas ágaival tiszteletet parancsoló gesztenyefa található, ami egyttal jelzi a nagy nagyságrendjét. A fehér virágú vadgesztenye (*Aesculus hippocastanum*) levelein egyre növekvő számban aknák jelennek meg. A lombotok elszárazodnak, majd idő előtt lehull, amely a fák pusztulásához vezetethet.

A lepkéről általában

Az 1993-as évben a térmával foglalkozó szakemberek új lepkefaj megjelenését regisztrálták hazánkban. A parányi lepke (1. ábra lepke, 2. ábra lárvá) láttán senki sem gondolta, hogy vadgesztenyéseink jövőjévé ellenséggé találja magát szembe. A vadgesztenye aknázómoly (tudományos nevén *Cameraria ohridella*) a Balkán-félszigeten lévő Albánia és Macedónia határvidékéről, az Ohrid-tó mellől jutott el hozzánk (ott találták rá 1986-ban először). A szakemberek a környező országok közül Ausztriában 1989-ben, Olaszországban 1992-ben és Németországban hazai előfordulásával egyidejűleg 1993-ban észlelték. Magyarországon 1994-ben a Dunántúlon terjedt el nagyobb számban. Jelenlétét pl. a kocszhelyi gesztenyések lombjain igazolták, amelyek ágain az aknák kővetkeztében betegnek lógtak a levelek. A lepkék károsító hatásai miatt sok helyen a fák mészoldóvirágzását is megfigyelték.

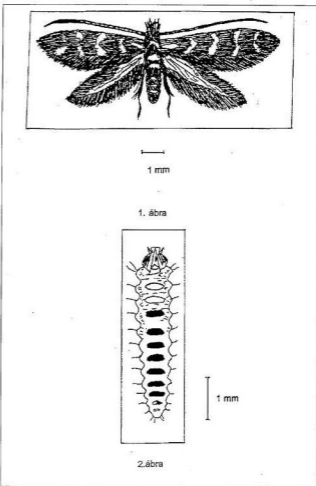
Itt szeretném megjegyezni a következőt: a károsnak minősített rovarok jelentős része csak túlszaporodás esetén válik valóban kártevővé. Egy bizonyos egyed-sűrűség alatt nincs jelentősége jelenlétének. Jelen esetben a számára megfelelő környezeti feltételek (változások) nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy az aknázómoly láthatóan, tapasztalhatóan a vadgesztenyét veszélyeztető mértékben el tudott szaporodni, és ezek után jelentősegyértelműen károsnak minősíthető.

Ennek az alapvetően a Mediterráneumban elterjedt fajnak a megtalálási helytől északabbra történt előfordulásáért elsősorban a meleg időjárás a felelős. A vadgesztenye aknázómoly — előzőeknek megfelelően — főleg déli, dél-keleti irányból érkezett, amelyhez valószínűleg a szél is jelentős mértékben hozzájárult. Ökológiai szempontból az enyhe tél időjárás kedvező számára. Áttelelő formája (a báb) nagyon érzékeny, a hosszan tartó hidegek és a negatív hőmérsékleti értékek pusztulását okozzák. Megtelepedésének egyik feltétele az erőteljes nyári felmelegedés, amely az utóbbi években sokszor aszályos időjárással párosult. A szárazság miatt a tűpnövény (jelen esetben a vadgesztenye) legyengül, és ez általában segíti a lepke szaporodását.

A lepke és dinamikája

A lepke leírása az Irodalom alapján
Czencz Kornélia (1997)

"A kifejlett rovarok (az imágók) testhossza 3-4 mm. Kétpártú nagytrá megfigyelhető, hogy az előláb szárnyuk arany pikkelyes felszínű 4 fehér keresztvonalú található. A lepkék fejének dús homlokoszlóvata, valamint a csipkék és a lábak keresztcsíkosságú az adott lepkocsaládba tartozó más, Magyarországon már korábban ismert lepkéféjőkon is észrevehető. Az aknázómoly petéi oválisak (0,3-0,5 mm), vízszintűk, finom mintázatúak. A lárvák (hennyók) laposak, fejük háromszögletű. Teljesen kifejlődve 3,5-4,8 mm

testhosszúságot érnek el, hátoldalaikon barna, közel trapéz alakú kítin mezők találhatók. Az elvált levélbőr (epidermiszt) csipesszel eltávolítva, majd mikroszkóppal megvizsgálva a petéktől kiinduló kis aknacsatormákat, a hatalmas szűlesedő aknát egészen a bábozási helyig négy egyre növekvő, barna levédelt fejtök találhatók, ami öt lárvastádiumra utal. A hennyók csak a levél felső epidermisze alatti oszlopos parenchimát, illetve szivacsos parenchima felső rétegét fogyasztják el, így jön létre az "aknatejtő" és a "sátorakna". A lárvák táplálkozásának következményeit vizsgálva az állapítható meg, hogy csak a levél felszínén éri parzsnítva a növényt. A bábozódás előtt a fejlődésüket befejező hennyók kb. 4-5 mm széles és 6-7 mm hosszú üregt készítenek a levélbe, ez bábozásiái

helyül szolgál, ami a levél fonákján fedezhető fel. A kaszárú készítő ötödik stádiumú lárvá az üregt finom szövődéssel tölti ki, majd igen sűrű szövésű bábkamratot készít. A bábozódás idején elfutnának a fehér, ovális dobtátránya emlékeztető kamrafedelek, amelyen keresztül jól kivehető az előláb, illetve később az egyre sötétebb színi fedett láb. A bábkamratot mellett egy lárvahár is található, amelyből az utolsó stádiumú bábkamrakészítő lárvá bújhat ki korábban elő. A nyári szomszédok esetében nem mindig készült el, valószínűleg ez azért van, mert ekkor még nincs szükség a báb védelmére. Az imágóvá válás után a kifejlett lepke a báb homlokán található tövis segítségével átszakítja a bábkamratot, és az elhalt epidermiszt, majd "derékig" kitornázza magát a levélből. A

lepkék kirajzását tíres bábingek jelzik. Eddigi három évben évente három nemzedék alakult ki, amit három rajzásos jelez. Az első aknázómozoly megjelenése tavasszal az avarleveléből várható, április végén. Természetesen átlagosan érvény jelenlegőm az imágóvá válás időtartama és ebből következően a rajzás időpontja térsen és időben nagy eltérést mutathat.

A lepke megjelenése az iskolaudvar gesztenyefán

1996 szeptemberétől vagyok az iskola tanulója. Az iskolai élet során a fák állapota rövidesen felkeltette érdeklődésemet, és elhatároztam, hogy a 1997-es vegetációs ciklusban folyamatos megfigyeléssel követem a változásokat. Munkámban az ismeretszerzés során az első lépést a fák helyzetének és állapotának előzetes felmérése jelentette. Szorgalmi időszakban naponta igyekeztem követni a fák állapotváltozásait, fejlődését. Szombaton hetente tekintettem át a kialakult helyzetet, változásokat. Előnyt jelentett a megfigyelések során, hogy a fák épület mellett voltak. Így az emeleti ablakokból a lombkorona felébb színtjeit egyszerűbben lehetett előérzini. Megvizsgáltam azt a helyet, ahová az elmúlt évben az avar elhelyezték. Előzetesen tíz nagy hangulit fektettem arra, hogy a vonatkozó iródmát is feldolgozzam, és az abban foglaltakat megfigyeléseimhez felhasználjam.

Iskolám udvarán 15 idős, mintegy 17-22 méter magasra, fehér virágú vadgesztenyefa található. A fák koronája nagy, terében levelei hosszú kecskemények, és 5-7 tojásdad (mintegy 30 centiméter nagyságú) erősen fogazott levélből állnak. Kérszínű és vékony felületű tarkított szírnél virágai nagy (20-30 centiméteres) felálló, kúpos bugáknak nyílnak. A magjai fényes sötétbarna színek és zöldek, szúrós burokkal kettestel-hármasával fejlődnek. Nem ehetőek, tannin és szaponin tartalmazzák. Idős kérge sötét, feketeharna és pikkelyesre leváló. A fátörsek kondíciója jó, elszáradt ág nincs. Az udvaron félkörben (az iskolaépület fala mellé) került ültetésre, ma már a fák koronája észreér. (Ez a faj Dél-Európából került a Kárpát-medencébe, és elsősorban díszfőként ültették a múltban és a jelenben is.)

Néhány évvel ezelőtt a közelükből kivágot nyárfaik helyére négy kis vadgesztenyét ültettek a kertésznek. Ezek magassága 1-1,5 méter közötti. Attól a helytől, ahová az őszegytűtött avart elszállították és tárolták, a legközelebbi gesztenyefa mintegy 50 méterre található.

Az 1997-ben a sokévesek állagokhoz képest hűvösebb, hidegebb tavaszi időjárás miatt a lombhullás is később következett be. A hideg idő már élőlények életciklusait is befolyásolta, például a golyók (más madárfa-jókkal együtt) néhány héttel később jelentek meg fészkelő területükön. Ez az időjárás természetesen a lepkék megjelenésére is hatással volt. Az iskola udvarában — a korábbi

évek gyakorlatának megfelelően — az első vegetációs időszak végén is őszegytűtötték a lehullott leveleket és a gesztenyeterméseket az iskola erre a célra kialakított helyén. Az avar egy részét elégették. (Ez azért lényeges, mert ezen a módon az áttelelő kártevők nem a környezetre veszélyes kemikáliákkal kerültek elpusztításra.) A rügyfakadás, majd a levelek teljes kifejlődése május elejére fejeződött be. Az aknázómozoly rajzását (a kifejlett lepkék repülését) április vége óta észleltem.

A folyamatos megfigyelések azt mutatták, hogy gyengébb minőségű levél csak néhány helyen, főleg a korona felső részén fejlődött. Május második felében ezeken a részeken néhány elszáradt levél jelentkezett, nagyjából ezzel azonos időben jelentek az aknára utaló jelek.

Ezekben a lárvaik (hernyók) károsítanak. A korábbi években tapasztalható megjelenéshez képest a késő óra valószínűleg ennek az időszakra a csapadékosabb és hűvösebb időjárás volt. Az aknák száma a korona felső részén több, alul csak néhány volt ebben az időszakban, de számak napról napra gyarapodott. A megjelent első nemzedék számos-a későbbi nemzedékek (második, harmadik) kialakulásán, az egyed számarra is jelentősen hat. Május végén még rajzottak az első nemzedék lepkék, de voltak tojások és kikelt lárvaik is.

Gyakorlatilag június közepére fejeződött be az első nemzedékű lárvaik kártétele és használata körül kezdődött a második lepkerajzás, amelynek csúcsa a hónap végén alakult ki. Ezek után a nyár hideg, esős, nedves és kiszámíthatatlan időjárású napokkal kezdődött. A júliusi léghőmérséklet középértékében nem volt éghajlati szélsőséget meghaladó eset, viszont jelentős eltérések alakultak ki. Például július 5-én 15,6 °C volt a napi középérték, amely több mint 6 fokkal alacsonyabb az ilyenkor szokásosnál. A csapadékosság gyakoriasa meghaladta a sokéves átlagot.

Az augusztusi nyári szar meleg a virakozásoknak megfelelően mintegy kiegyenlített a júliusi eszesélyes időjárás. A harmadik nemzedék legintenzívebb rajzása augusztus közepén történt. Erre az időszakra már a fák minőségük levele sérülté vált. Nagyon sok levél szárazon (perzselt) lógott vagy hullt le. Az aknázómozoly kártétele gyakorlatilag augusztus végére teljesen kimerítette a fákat. Igen gyengének mondható a magtermés.

Védekezés a vadgesztenye aknázómozoly ellen

A lepke gyártése alapján vége a következő módok segítségével lehetőségek: vegyszeres irtás és a biológiai védekezés.

A vegyszeres kezelés során megfelelő készítményt kell kipróbálni. Áttekinthető a lehetőségek anyagok választékát, a következők ajánlhatók. Ha egyidejűleg lepkék, tojások és kikelt lárvaik is — általában a hosszabb élyülő najsok utolsó időszakban — ész-

lelhetők, akkor a károsítást megelőző (Nemolt 15 SC, Dimilin 25 WP, Alysatin 25 WP) készítmények használata célszerű. A felsorolt anyagokkal való kezelés során gondosan ügyelni kell arra, hogy a permetlé a levelek színt is megfelelően fedje. Ez azért fontos, mert csak akkor érhető el megfelelő hatékony, ha a kizört vegyszerek közvetlen érintkezésbe kerülnek a tojásokkal. A kifejlett lepkék ellen a szintetikus piretroidok (Decis 2,5 EC, Fenodan 10 EC, Kurate 5 EC, Chintrin 25 EC stb.) vagy valamilyen jól felszívódó készítmény (pl. Unifox 50 EC) felhasználása lehet eredményes.

Ezen munkák során (az előírások betartásának fontossgát kiemeli, hogy többnyire közterületen történnek) ügyelni kell a permetezés elvégzésének idejére és a dolgozók speciális egészségvédelmi előírásairól. Nagyon fontos, hogy a hatás csak a megöztölt kártevőre jusson ki hatását, más állatot és növényt ne veszélyeztessen. A vegyszeres kezelés a fák méretei, épületekhez (főképp között az iskolai környékhöz) közeli helyzete miatt véleményem szerint előggé nehezen megoldható az intézmény területén. Egyáltalán, ha permetezésre kerülne sor, tekintettel kell lenni az iskola alapfeladatából adódó időbeosztásra. Jelentős a munka költségvetése, a fák méretei és a nagyfokú beépítettség miatt előggé bonyolult megoldás.

A biológiai védekezésnek többféle megoldása lehetséges. Talán a legismertebb az, amikor a kártevő faj ellen a természetben ellenesgetni véli az ember. Ilyen próbálkozások már sikerrel jártak a Föld más részén, pl. a katicabogarat eredményesen "alkalmazták" levéltevők és pajzstetvek ellen, a hazai aranybárhó Amerikában ért el sikereket az oda behurcolt gypsyaspapok elleni küzdelemben. Talán a rovarkártevők elleni védekezésnek ez az egyik legkönyveszkímélőbb mód-szere.

Ugyanakkor ma már egyértelműen negatívan minősíthető például is volt: A Balaton keszén egy gyarkurban teszik fel a robbanó- és busabombát kérdést.

Az előzményekhez tartozik, hogy a Kis-Balaton lecsapolása következtében a Balaton elszáraztató természetes szűrőrendszerét is fel táplálják, a Zalánk vége tisztálattal került a tóba. Ezzel és más vízfolyások hordalékából felidült a tóba jutó táplálékennyiség, amely nem kívánatos következményként az algák nagymértékű elszaporodását okozta. A probléma kezelésére az 1973-as évtől tíz éven keresztül egy nem őshonos halfaj, a busa került telepítésre a Balatonba és az állomány ma már mintegy 10 000 tonna. Az akkori ismeretek szerint a hal képes a vízben lévő mikroököpikus vagy annál kicsit nagyobb élőlények kiszűrésére, és azokat fogyasztva jó produktóra. A későbbi alaposabb vizsgálatok mutatták ki, hogy a busa az algákból táplálkozó zooplankton is fogyasztja, és mintegy 500-1000 tonna busa az a mennyiség, amely még nem képes befolyásolni a Balaton vízmennyiség-

Ravatalon — Egy fénykép a múlt századból (Mészáros István (Csiga) gyűjtése)

gét. A telepítések eredményeképpen nem csökkent, hanem nőtt a víz algásodása. A felesleges busamennyiség kifogását jelenleg nagyban nehezíti, hogy a munkához a hagyományos eszközök és módszerek nem megfelelőek.

Sokkal bonyolultabb és sokak szerint hatásosabb lehet olyan mikroorganizmusok "alkalmazása", amelyek a megcélzott faj fejlődési ciklusát gátolva csökkentik a kártevők egyedszámát. Ehhez mintát jelenthet azon Izraelben felfedezett szúnyoglárvabacillusváltozata, amelyet a trópusi szúnyogok ellen sikerrel alkalmaztak. A mikroba a hazai kutatók figyelmét felkeltette, és biztató eredménnyel kipróbálták az egyik változatot. Egyúttal kiderült az is, hogy a hatékonyság nagy mértékben függ több tényezőtől, és akad olyan szúnyogfaj is, amelynek lárvái kevésbé érzékenyek az izraeli bacilusra. A biológiai védekezés ezen formájával azonban nagyon óvatosan kell bánni, károk keletkezhetnek más életközösségekben is. Csak megfelelő kutatások után alkalmazható.

A vadgesztenye aknázómoly elleni küzdelemben a fürkészdarázsak lehetnek a természetes segítők. A gond ebben csak az,

hogy ők még kis számban vannak, hiszen ez a kártevő eddig hiányzott a hazai faunából. Mindenesetre a téma további vizsgálatokat igényel.

Jelen ismereteim alapján a legeredményesebb megoldás az lehet, ha tanuló társaimmal segítve az iskola kertészeinek a vadgesztenyefák alatti avarleveleket összegyűjtjük, majd elégetjük vagy bármely más módon megsemmisítjük. Itt a cél a következő évi szaporulat megsemmisítése (a kártevő bábjai az avarban telelnek), és véleményem szerint ez lenne a környezetre nézve legjobb megoldás. Természetesen a munka során ügyelni kell arra, hogy esetleg a levelek között megbúvó védett élőlényeket (pl. gyíkok, békák) ne pusztítsuk el. Ez a tevékenység, ha országosan párosulna olyan aktivitással, mint pl. egyes területeken a parlagfű irtása során, úgy gondolom, nagyon eredményes lehetne a lepke visszaszorítása terén.

A biológiai védekezésre bevált módszert nem könnyű találni, és még nehezebb azt a gyakorlatba átültetni. Összetett eljárásra van szükség: segíteni a természeti erők hatását (ez most célszerűen az avarégetés lehet) és csak ott ill. akkor alkalmazni

vegyszeres irtást, ahol szükséges (olyan keveset, amennyi csak nélkülözhetetlen).

Összefoglalóan elmondható, hogy a kártevő elleni védekezés folyamatában nagyon fontos a helyzet felmérése (fertőzöttség mértéke, élőlényekre gyakorolt hatás stb.) és az aknázómoly életfolyamatainak alapos ismerete, hiszen csak így lehet szervezeten védekezni.

Következtetések

Bolygónk napjainkra egy gyorsan "pörgő" biológiai egységgé vált. Ebben a gyors forgásban, változásban nagymértékben megnőtt sebezhetősége. Így ezen "élő szervezetben" minden egyes — kellőképpen át nem gondolt emberi hatás — vészhelyzetet teremthet. Figyelembe véve ezen szempontokat és áttekintve a kártékony lepke elleni védekezés lehetőségeit, véleményem szerint több módszer együttes alkalmazásával lehet a kívánt eredményt elérni. A fürkészdarázsak száma valószínűleg a potenciális táplálék bázis növekedésével párhuzamosan megnő, ez egy természetes folyamat, és az ökoszisztéma így próbál egyensúlyt teremteni. Úgy gondolom, hogy az embernek ebbe szükségtelen beavatkozni.

A legfontosabb lehetőségek az évenkénti lebulott levelek megsemmisítését tartom. Ez alapos munkát igényel, és nem történhet minden öszezfogás, szervezészet nélkül. A módszer eredményessége tulajdonképpen a következő évi induló lepkeszámot határozza meg.

Az ismertetett megoldások mintegy kiegészítéseként tűzolt és nem kezelhető ciszporodás esetén a helyi jellegű és a kémiai anyagokkal való beavatkozást látom szükségesnek. Ennek során már utaltam rá, hogy nagyon fontos a vonatkozó szabályok betartása.

Dékány Adrienn

Városunk védendő természeti értékei

A TARKA SÁFRÁNY

A tarka sáfrány rendszerint a zárva-termők törzsebe, az egyikkefiek osztályába, a nöcszromfélék családjába és a sáfrányok nemzetségébe tartozik. A sáfrány — *Crocus* — nevezettség körülbelül 80 faja Dél-Európától és a Földközi-tenger mellékétől Iránig terjedt el.

Maga a sáfrány szó arab eredetű (asszarsalafran-zafra), és sárgát jelent.

A krókusz név viszont a görög *króké* = fonal szóból származik, és a virágok fonalas bibéjére utal, amelyet még a szárad elején levelekbe tettek szénestől és gipszoldóval is használtak.

Magyarországon öt faj él, ezek közül a jöfőle sáfrány (*Crocus sativus*) a középkortól egészen a XIX. századig termesztették.

A fehér sáfrány (*Crocus albiflorus* Kit.) csak Középg környékén él. Védett, eszmei értéke: 10.000 Ft.

Tolna megyében, Gyulaj határában tölgyerdőben virít kora tavasszal az illir sáfrány — (*Crocus tommasinianus* Herbert).

Őshonossága vitatott, Magyarországon e faj egyetlen ismert populációja a gyulaji, ma sem tudjuk, hogyan kerülhetett oda. A faj megtalálása és leírása Csapody István, erre utal a korábbi név is; *Crocus heuffelianus* var. *csapodyae* Horvát et Jáv. Védett az illir sáfrány is, ugyancsak 10.000 Ft az eszmei értéke.

A kárpáti sáfrány hazánk észak-keleti területein őshonos. Lepelcimpái ibolyások, csúcsukon sötétlila foltot viselnek. Szintén védett a *Crocus heuffelianus*, eszmei értéke 10.000 Ft.

Baján, illetve környékén sáfrányfajaink közül a tarka sáfránnyal találkozhatunk (*Crocus reticulatus*). Ez a növény az alföldi erdős pusztá jellegzetes, kiveszben lévő virága.

Magyarországi termőhelyei egyben a faj nyugati és északi elterjedési határára vannak. Bredetileg a sík és dombovidékek pusztagyepneinek jellemző növénye lehetett, amely mintegy 5-7000 évvel ezelőtt, a száraz és meleg

mogyorókorcszakbanjutottelakárpát-medence felé.

Mai előhelyei inkább meszes területek, homokpuszták, homoki rétek és tölgyesek, illetve akócsok.

Magyarországon néhány relikvum populációja a Duna-Tisza közén — Albertirsa, Kelebia és Szeged környékén —, a Tiszántúlon — Debreceben, Hosszúpályi és Szamoszög határában él —, a Dunántúlon Tolna megyében: Tolna, Dunaszentgyörgy, Szedres, Fácánkert, Paks, Tengelice, Vajta, Kölesd és Szekszárd területén található, a Duna-vidéken pedig egészen Dunakilitig.

Egy populáción belül is igen változékony, gracilis növény. Virágzása korai, februári, márciusi időszakra tehető. Mással össze nem téveszthető faj. Magassága körülbelül a 4-15 cm-t éri el. Tölevelei — a többi sáfrányfajhoz hasonlóan — keskenyek és szálsalak, a közepében erőteljes hosszanti fehér csíkkal. A lepel színe egészen világos (ritkán sötétebb) lila, a külső cimpák a hátukon fehérek, de három ibolyás csíkot viselnek (ezért "tarkák"), a bibe magasan kiáll. Jellemzője — melyre latin neve is utal: *Crocus reticulatus* = reticulum = hálózat —, hogy hagymagumójának recés, hálózatos, rostos burka van.

Régebbi szakirodalmakban *Crocus variegatus* Hoppe et Hornschuh néven is megtalálható.

1982-ben nyilvánították védetté, eszmei értéke ugyancsak 10.000 Ft.

A magyarországi Vörös Könyv szerint aktuálisan veszélyeztetett faj. Ez azt jelenti, hogy teljes világállománya, illetve európai populációi kisebb-nagyobb mértékben veszélyeztetettek.

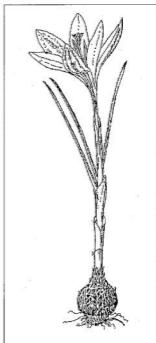
Hazánk legnagyobb tarka sáfrány állománya a Dél-Mezőföldi Tájvédelmi Körzetben, Szedresen található. A szedresi tarka sáfrányos területe mintegy 59,2 hektar foglal magába, amely szabadon látogatható. E terület 1987 nyarától törvényesen

is hivatott korai vadvirágunk állományának fenntartására és bemutatására. A sáfrány termőhelyét az 1,5 m hosszú 15-20 m magas, meredek partoldal jelenti, amelyet még a Sárvíz vágta homokos lépcsőpartba. A terület védeltségére bizony nagy szükség volt, mert a területet 1986 tavaszán — éppen virágzás idején — cross motorosok szemeltek ki gyakorióhélytül. A helyi természetvédők határozott fellépésével azonban sikerült megakadályozni a nagyobb mérvű pusztulást. Az itt élő állományt több mint 100.000 főre becsülik.

Bajai vonatkozásban ugyan nem beszélhetünk százezres nagyságrendekről, de itt is megtalálható a tarka sáfrány több területen, mint ahogy arról már az 1958-as feljegyzések is említést tesznek. Az 50/60-as évek tájékan tevékenykedett városunkban a Jávorika Sándor Természettudományi Kör Balanyi László vezetésével.

E kör írta le 59-ben az akkori előfordulási területeket, amelyek a Kiscságyolyi járás, a Kápecz-tanya és a Jankó szőlők néven voltak feljegyezve. Ez utóbbról tudjuk, hogy a Bokodi úton kiféle menet a várostól 3 km-nyire balra egy letérő dűlfőt mellett található.

Van a felsoroltakon kívül azonban még egy hely Baján, ahol nagyobb mennyi-

ségben megtalálható a tarkasáfrány. Eza Bereczki Máté Technikum Fiókollégiumának területe, mely a Szeat Antal utca végén fekszik. Már az 58/59-es adatok alapján is következtethetünk a terület háborgatottságára, az itteni állomány veszélyeztettségére.

Utánanézttem, hogy ma mit találhatunk az említett helyszínen. Április lévén már csak hosszas keresgélés után, de mégis találtam megörökíthető tarka sáfrányt.

A fiókollegium épülete és a tomatere, melyet a diákok nap mint nap használnak, közvetlenül az élőhelyet fogják közre. Rádásul még egy útróvidítés céljából kitaposott sáttát is átszel a parányi tarka sáfrányos, ami miatt szintén jó néhány sáfránybagyma pusztulhatott el. Ebben az évben újabb veszélyek kezdtek fenyegetni az állományt, ugyanis a terület közvetlen környezetében megkezdődött a még szabadon maradt terül-

letek építkezési célra történő felparcellázása. A közművesítés már folyamatban van, fákat vágnak ki, gödröket ásna, vezetékeket fektetnek le. Ki tudja, mikor tűnik el véglegesen a tarka sáfrány az infrastruktúra terjeszkedésének következtében.

Reméljük, ez nem következik be. Most még volna lehetőség az itt élő állomány megmentésére, pl. áttelepítéssel. Ehhez perzse szervezethez, ösztöfőgyárra és egy olyan terület keresésére lenne szükség, amely a lakott területektől viszonylag távoli eső és még háborítatlan.

Remélem, mielőbb megtaláljuk a helyes módot, hogy e növény itt élő populációját megmenthesük a pusztulástól.

Salavikócsa Viktória

Nyári lágyszárú növényeink

A tenyészidőszak (április 1-jétől október 1-jéig) közepén álló nyári évszak a csilágászáti számítás szerint június 22-től szeptember 23-ig tartó időszakot, míg az ún. meteorológiai nyár a június, július, augusztus hónapokat foglalja magában. A diákoknak a tanév végét, nyári vakációt, a felnőtteknek pedig a lehetséges nyári szabadság elhítelési idejét jelenti a legmelegebb évszakunk.

Akik a természetet választják pihenőhelyül, járjanak nyitott szemmel városunk környékén is, hisz a legtöbb lágyszárú virágos növényünk ebben az etapban virít. A több száz faj közül csupán azon töredéküket említeném, amelyek könnyebben azonosíthatók, figyelmet érdemlnek.

(Megjegyzés: a megnevezett növényeket növényhatározókban megkeresheti az érdeklődő, s az ott részletesebb leírás alapján könnyen meghatározhatja azokat!)

A köztiszteletűek közül:

Magyar királydinnye (*Tribulus orientalis*): szétterülő szárú, sárga virágú, szúrós termésű, tipikus homokkedvelő, napjainkban egyre ritkább gyomnövény.

Homoki fűpolvirág (*Gypsophyla arena-ria*): a szegedi úti kenyérgyár és hűtőház közötti homokdombokon tömegesen láthatók gömbformájú "bokrai". Sajnos, a megkezdett tereprendezést nem sokáig tudja elviselni kedvencünk!

Parlagi ligetszépe (*Oenothera biennis*): a 8-10 évvel ezelőtt természetbe is vett gyögnövényekkel homokos árokpartokon, útszéleken találkozhatunk. Az esti órákban hirtelen kinyíló, sárga, tölcserű, fűszeresen elhelveződéző virágai mesziről feltűnnek a szemlélődőknek.

Hasznos tisztessű (*Stachys recta*): homokos és kötöttebb talajokon (tarlók) egyaránt tömegesen megjelenő, kitűnő, mézélő növényünk. Remélhetőleg, az ésszerűen tarlóbetétesek megszüntetésével gyakrabban találkozhatunk kitűnő illatot árasztó televelivel.

Mezei szarkaláb (*Consolida regalis*): szóróvényszerű, de gyakran találkozhatunk jellegzetesen kéken virító növényünkkel.

Közönséges kígyószisz (*Echium vulgare*): kék szirmairól, szőrös, tüskés hajtásáról könnyen azonosítható fajunk. A Sugovicapart töltésoldalán biztosan fellelhető.

Kutyatejfélek: a közel 20 faj közül a fűzlevélű (*Euphorbia salicifolia*), a vesszős (*E. virgata*) és a fényes (*E. lucida*) kutyatej gyakoribbak nedvesebb térszíneken. A sárga bogernyős virágzataik és fehér tejszerű jellegzetes azonosító bélyegként szerepelnek.

Erdői menyáljohozám (*Impatiens noli-tangere*): ártéri erdeinkben sokszor tömegesen előforduló faj. Az elnevezés valószínűleg a hosszúkás termésű gyökereire utal: ha hosszukás termését végén megérintjük, a termést képező termőlevelek felkunkorodásával szétzórja magvait! (Próbáljuk ki!)

Közönséges orbáncfű (*Hypericum perforatum*): az 1-2 cm-es ovális leveleit a fénnyel tartva, sűrű, apró lyukacsokk fedezték fel szabad szemmel is a levéllemezeken.

Közönséges aranka (*Cuscuta europaea*): ritkaságszámba menő faj, mivel élősködő életmódot folytat. Vékony, sárga, levél-telen kúszó száraival hálózatosan csavarodik a fűzbokrokra, komlóra, de legtöbbször pillangósokra.

Az **ökörfarkkórók** (*Verbasum-félék*) több faja — molyhos, fekete, osztrák, szőzöcs — található környékünkön, amelyek többnyire kimagasanak a többi növény közül, és sárga virágaikról már messziről észrevehetők.

Erdői aranyessző (*Solidago virga aurea*): a sokszor embermagasságra is megnövő példányai legtöbbször kimagasanak a társfajok közül. Erdői válgásokban, töltésoldalakon, vízpartokon gyakoribbak.

Gillisztaűző varádics (*Chrysanthemum vulgare*): ernyőt alkotó fészkes virágzatai ugyancsak rendszerint a többi fajnál magasabban léteznek nagyobb termetű következtében. A magyar név hasznosítására utaló: fűreg- és molyfűzészre sikerrel alkalmazható.

Méreggyökök (*vadpaprika* / *Cyananchem vincetoxicum*): vízpartok bokraira felúzó növény. Fehéres szirmai, sárgás porzói a paradicsomvirághoz hasonló. Erősen mérgező!

Sárga tavirózsa (*virágzó-Nuphar luteum*): a Ferenc-csatorna jellegzetes növénye.

Fehér tündérrózsa (*Nymphaea alba*): már ritka venődék környékünk vizeinél.

Sulyom (*Trapa natans*): a Szeremleis Sugovicában — főként a Baja felőli szakaszán — tömegesen borítja a vízfelület. A jellegzetesen kétféle levélalak (víz feletti és víz alatti formák) mellett a gesztenyéhez hasonló ízű keményítő-tartalom miatt a szúrós termés beltartalma kedvenc csemegéjét jelent az egzotikumra vágyó ember számára.

A DUNA FOTÓKLUB FOTÓTÁRÁBÓL

Ligeti László: Fáradtan

Az egyszikűek közül:

Pántlikafű (*Baldingera arundinacea*): ártéri erdeink, vízpartjaink egyik jellegzetes pázsitfűve. Olykor embermagasságúra nővé, a télen is megmaradó bojtos virágzatáról messziről felismerhető növényünk.

Réti csenkesz (*Festuca pratensis*): a töltésoldalak, rétek jellemző növénye, amely tömeges előfordulás esetén esztétikus látványt nyújt, amint barnás virágzatát a szél hullámvásáru készíti.

A vízi harmatkása (*Glyceria aquatica*) és a **tavi káka** (*Scheuchzeria palustris*) kedves színteljei vizeinknek.

A széles levelű gyékény (*Typha latifolia*) gyakoribb, míg a **keskeny levelű gyékény** (*T. angustifolia*) ritkább lakója vizes területeinknek. Előbbi torzvirágzata vastagabb, sötétbarna, míg az utóbbi hasonló szerve vékonyabb és vöröslő színű inkább.

Nád (*Phragmites communis*): sekély vízrésekben, vízpártokon kiterjedt telepeket alkot, ahol a nádi rigó, a vízi csibe és a törpegém szívesen költ. Az egyik legokoldalúbban hasznosítható ipari növényünk.

Dr. Laki Ferenc

Zsoltár vagy kanásztánc?

A Hírnusz 175. születésnapjának Széchenyi Könyvtár-beli emlékülésén egyik jeles irodalomtörténészünk — úgymond "az általános vélekedéssel szemben" — cáfolta azt a feltevést, miszerint netzezi fohászunk versetchnikai felépítése (7+6 szótagszámú keresztírmes trocheikus sorok következetes váltakozása) egyszerűs mind a *kolomnijának*; a kelet-európai népköltészetben közismert páztor-, ill. kanásztáncnak ritmusképletével egyeznek; következtülésként a Hírnusz fogantatásában — az előző meggyőzősége szerint — *egyfajta kettős ritmus* tudatos költői alkalmazása nem játszhatott szerepet.

Az "általános vélekedéssel" szemben, amelynek valójában egyszerűsényes kinyilvánítása e sorok írójának a lelőné szánd (I. Új Horizont, XXV. évf. 4. szám, "Kalamajka a Hírnusz költő"), a jubileumi szónok, Kőlcsey debreceni nevelésére hivatkozva azt állította, hogy a költő a Hírnusz írásakor a Szenci Molnár Albert által összeállított *Psalterium Ungaricum*, azaz a bibliai Dávid király ma-

A következő könyvújdonság városunkban...

Még bizonyára sokan emlékeznek arra, hogy két éve egy gyönyörűen kivitelezett kiadvánnyal lepte meg a város közönségét Ujvári Sándor kiadó. Az akkori magánkezdeményezés méltó emléket állított Baja város nem olyan távoli múltjának, az akkori atmoszférának, korabeli képeslapokon keresztül.

Most, íme, itt az újabb vállalkozás. Hasonló formátummal és arculattal, igényes kivitelezéssel **"Halételek, rajzok, emberek a halászlé fővárosából"** címmel egy mutató és tartalmas könyvű-

donság kerül kiadásra a Pulzus Bt. gondozásában.

A szerzők olyan közismert bajaiak, akik egyébként is a halászlé kultuszának felbresztői: Béres Béla, Katanich Ferenc, Torma Zsuzsa és a kiadót is képviselő Ujvári Sándor.

A könyvet gyermekek munkái illusztrálják majd, országos merítésből, az "Apu halat főz" című rajzkiállítás anyagából válogatva.

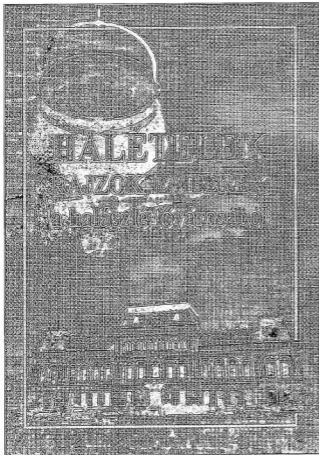
Ugyanílyen hangsúlyosak Baráti György amatőr fotós felvételei, amelyek a hagyományú váló "A halászlé ünnepe a halászlé fővárosában"

elnevezésű néppünnpélyünk jellemző pillanatait rögzítette az előző években. A könyv arculatát Nemes István képzőművész tervezte meg. Az új kiadvány stílusosan a Halászlé ünnepére (július 11-ére) kerül forgalomba.

A halétel recepteket tartalmazó könyv fontos "segédeszköz" lehet a "nagyszívű" bajaiaknak és az ide látogató vendégeknek egyaránt.

Hasonló halételeket leíró munkát — a kiadó megjegyzése szerint — csupán kettőt találtak, 1901-beli és 1942-beli. A szerzők remélik, hogy a 2500 példányban megjelenő munkájuk elfogy, és kérik kell majd az utányomást.

Brachinger Tamás

BAJAI HONPOLGÁR

Városterületi és
Környezetvédő Lap

Megjelenik minden hónap
első napján

ISBN 1416-4469

<http://www.bajaobs.hu/baja/honpolgr/mutato.htm>

A szerkesztőbizottság vezetője:

Bánai Tibor

Szerkesztő:

Gyulavári József

A szerkesztőbizottság tagjai:

Bálint László, dr. Dániel József, Jász Anikó, Kalocsai Béla, dr. Laki Ferenc, Sárosy Józsefné, dr. Solymos Ede, Schmidt Antal, dr. Vajtai István

Lapalapító és kiadó:

Újvárosi Általános Művelődési
Központ

Postacím:

6500 Baja, Oltványi Imre u. 14.

Fenntartó:

Bajai Honpolgár Alapítvány

Az alapítvány számlavezető bankja:

OTP Kereskedelmi Bank Rt. Bajai
Fiókja 11732033

Bajai Honpolgár Alapítvány 20030119

Nyomdai munkák:

BAJAPRESS Kft.

Baja, Petőfi S. u. 4. Tel.: 79/322-241

KÉZIRATOT, FÉNYKÉPET NEM
ŐRZÜNK MEG ÉS NEM
KÜLDÜNK VISSZA.